

H-1064 Budapest, Vörösmarty u. 35. • Tel./Fax: (36-1) 342 1573 • Bank: 11706016-20441966
 E-mail: lisztferenc tarsasag@gmail.com • Website: <http://www.liszt society.hu/>

2016. március

NR 23

March 2016

Liszt magyar szemmel * The Hungarian View of Liszt

A Magyar Liszt Ferenc Társaság információs kiadványa
 Newsletter of the Hungarian Liszt Society

Tartalom

Content

Díjazottaink	2	Our Prize-Winners – 2016	2
Búcsúzunk	3	We say farewell	3
In memoriam Prof. Dr. Detlef Altenburg	3	In memoriam Prof. Dr. Detlef Altenburg	3
Körkép a Liszt Társaság vidéki tagozatainak őszi eseményeiről	5	A survey about the autumn events of the Liszt Society's branches	7
Emlékek – Bánky József	9	Memories by József Bánky	10
Recenzió: Liszt: h-moll szonáta	11	Review: F.Liszt: Sonata in B minor	12
Egy Liszt tanítvány: Martha Remmert	14	A pupil of Liszt: Martha Remmert	18
Gazdag örökségünk: a magyar romantika	22	Out reach heritage: Hungarian Romanticism	24
Mosonyi (Brand) Mihály Emlékév 2015	25	Mihály Mosonyi (Brand) Memorial Year 2015	28

DÍJAZOTTAINK – 2016

Nagy örömmel jelentjük, hogy a március 15-i nemzeti ünnep alkalmából állami kitüntetésben részesültek között többen a Liszt Ferenc Társaság igen aktív tagjai, akik különösen sokat tesznek Liszt ügyéért.

Magyarország Kiváló Művésze díjban részesült társaságunk örökös tiszteletbeli elnöke, **Lantos István** Liszt Ferenc-díjas zongora- és orgonaművész, érdemes művész, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem professzora.

Magyarország Érdemes Művésze díjat vehetett át társaságunk alapító tagja, az Esztergomi Liszt Hét kórustáborainak vezető karmestere, **Tardy László** Liszt Ferenc-díjas karnagy, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja, a Budavári Mátyás-templom zeneigazgatója.

Liszt Ferenc-díjban részesült kiemelkedő zenei előadóművészeti tevékenysége elismeréseként **Klukon Edit** zongora-művész, aki férjével, Ránki Dezsővel és fiával, Ránki Fülöppel együtt társaságunk keretei között is különösen sokat tesz Liszt életművéért.

Szabolcsi Bence-díjat kapott kiemelkedő zenetudományi és ismeretterjesztő tevékenységéért **dr. Domokos Zsuzsanna** zenetörténész, a Liszt Ferenc Emlékmúzeum és Kutatóközpont igazgatója, akinek köszönhetően társaságunk és a múzeum együttműködése példaszerű.

Valamennyiüknek szívből gratulálunk!

OUR PRIZE-WINNERS – 2016

We report with great pleasure that several of those who received state prizes on the occasion of the 15 March National Day are very active members of the Hungarian Liszt Society, doing especially much for Liszt's case.

Hungary's Excellent Artist Prize was awarded to the Honorary President of our society, pianist and organist **István Lantos**, holder of the Liszt Ferenc Prize, Artist of Merit, ordinary member of the Hungarian Artists' Academy, Professor of the Liszt Ferenc Academy of Music.

Hungary's Artist of Merit Prize was awarded to conductor **László Tardy**, founding member of our society, director of the choir courses at the Esztergom Liszt Festival, holder of the Liszt Ferenc Prize, ordinary member of the Hungarian Artists' Academy, music director of the Budavár Mathias Church.

Liszt Ferenc Prize was awarded for her excellent musical performing art to pianist **Edit Klukon**, whose activity for Liszt, together with her husband Dezső Ránki and her son Fülöp Ránki, is outstanding within the frame of our society, too.

Szabolcsi Bence Prize was awarded to her prominent musicological and educational activity to **dr. Zsuzsanna Domokos**, director of the Liszt Ferenc Memorial Museum and Research Centre; due to her, the collaboration of the museum and our society is exemplary.

Heart-felt congratulations to all of them!

BÚCSÚZUNK . . .

Nagy veszteség érte a magyar zenész társadalmat: 2016. januárjában elhunyt *Devich Sándor* és *Meixner Mihály*.

Devich Sándor (1935-2016) Kossuth díjas hegedűművész, a Bartók vonósnégyes alapító tagja, a Zeneakadémia professzor emeritusa. Kitűnő művész és pedagógus. A Liszt Társaság alapító tagjaként 1973 óta részt vett a társaság művészeti életében, 2006-ig az elnökség tagjaként is. Számos emlékezetes előadást tartott a "Találkozások Liszt Ferencsel" szerdai hangverseny délutánokon □ kezdetben a Zeneakadémia Liszt Ferenc téri épületének X.

termében, majd a Régi Zeneakadémia birtokba vétele után a Kamarateremben. Élete végéig figyelemmel kísérte munkánkat. Előremutató tanácsaival, biztatásával és kedves észrevételeivel visszavonulása után is sok segítséget nyújtott, hálás köszönet érte.

WE SAY FAREWELL . . .

The Hungarian musical community has suffered great losses in January 2016: *Sándor Devich* and *Mihály Meixner* passed away.

Violinist **Sándor Devich** (1935-2016), holder of the Kossuth-prize, founding member of the Bartók String Quartet, Professor emeritus at the Music Academy, an excellent musician and pedagogue. As a founding member of the Liszt Ferenc Society, he took part in the society's artistic activities, and he was also a member of the board until 2006. He gave several memorable lectures at the "Encounters with Ferenc Liszt" Wednesday concert afternoons –

at first in room X at the Music Academy in Liszt Ferenc Square, then after we took over the Old Music Academy, in the Chamber Hall there. He kept an eye on our work until the end of his life, and he helped us in many ways with his promotive suggestions, encouragement, and friendly observations even after his retirement – for all of which we owe many thanks and respect.

Meixner Mihály (1928-2016) fél évszázadon keresztül a Magyar Rádió komolyzenei műsorainak meghatározó személyisége volt, ma már ritkaságszámba menő hatalmas műveltséggel, utolérhetetlen memóriával, hihetetlen kapcsolatteremtő képességgel és szeretetre méltó személyiséggel. A Wagner Társaság mellett a Liszt Társaságnak is tevékeny tagja volt. Az 1975-ben alapított Liszt Ferenc Nemzetközi Lemezdíj titkáraként dolgozott 2013-ig: az évente megrendezett zenei esemény minden részletére odafigyelt, a zsűri kiválasztásában döntő volt a véleménye, és a beadott pályaművek – lemezek, CD-felvételek – előzetes értékelése is figyelemre méltó, meghatározó volt. Elhunytával hatalmas, pótolhatatlan űrt hagyott maga után.

Mihály Meixner (1928-2016) was a prominent personality of the classical music programmes in the Hungarian Radio for half a century, a man of great erudition which is so rare nowadays, with an incomparable memory, an unbelievable sense of making connections and a loveable personality. In addition to the Wagner Society he was an active member of the Liszt Society as well. He also worked as the secretary of the Liszt Ferenc International Grand Prix du Disque (established in 1975) until 2013: he always paid attention to every single detail of this annual musical event., His opinion was decisive in choosing the jury, and his preliminary evaluation of the submitted applications – records and CD-recordings – was also highly appreciated and a determining factor. His death has left behind an enormous and irreparable vacancy.

IN MEMORIAM PROF. DR. DETLEF ALTENBURG (1947-2016)

Két szeretett honfitársunk mellett meg kell emlékeznünk az utóbbi évtizedek nemzetközi Liszt-kutatásának legjelentősebb német képviselője, a hazánkban is jól ismert és szeretett Detlef Altenburg váratlan és korai elhúnytáról: a Deutsche Liszt-Gesellschaft január 9-én ünnepelte Weimarban a 69. születésnapját újra megválasztott elnökhelyettesének, aki regensburgi otthonában február 7-én nyugovóra tért, és 8-án nem ébredt föl többé.

In addition to our two beloved fellow-countrymen, unfortunately we must also commemorate the unexpected and early death of Detlef Altenburg, the most significant German representative of international Liszt-research in the past decades, who was well-known and beloved in Hungary as well. On January 9th the Deutsche Liszt-Gesellschaft celebrated the 69th birthday of their re-elected vice chairman in Weimar, who went to bed on February 7th, and died in his sleep.

Altenburg sokoldalú zenetudós volt: éppúgy foglalkozott a 17-18. századi zene hangszeres muzsikájával és előadói gyakorlatával, mint a 18-19. századi zenés színház történetével, a zene és kulturális identitás kapcsolatával és számos más, az általános zenetörténet és zenefilozófia körébe tartozó témával. Már korai éveitől fogva foglalkoztatta Liszt Ferenc és körének, az Újnemet Iskolának művészete, s amikor Kölnben, Göttingenben, Lisszabonban, Detmoldban és Regensburgban, egyre magasabb pozíciókban végzett egyetemi munkálkodása után 1999-ben elvállalta a weimari Franz Liszt Hochschule für Musik és a jéni Friedrich Schiller Universität közös Zenetudományi Intézetének vezetését, még nagyobb hangsúly került erre a kutatási témára. Számátalan könyve, tanulmánya, lexikoncikkei, folyóirat- és kötet szerkesztői, konferenciaszervezői és kiállításrendezői tevékenysége mellett igen jelentős kultúrpolitikai munkát is végzett a német zenei közéletben mint a német Zenetudományi Társaság elnöke (2001-2009) és a Német Zenei Tanács elnökségi tagja.

Altenburg számtalanszor járt Magyarországon, kiemelten értékes előadásokat tartott Budapesten az 1986-os, 2000-es és 2011-es jubileumi évek nagy nemzetközi Liszt-konferenciáin, és szoros, segítő munkakapcsolatban állt a Liszt Ferenc Emlékmúzeum és Kutatóközponttal. Hatalmas tudása, a magyar vonatkozású Liszt-kérdések elfogulatlan és értő elemzése, barátságos személyisége révén számos barátta tett szert magyar kollégái körében, akik most megdöbbenéssel és fájdalommal fogadták idő előtti távozását. Mondják, nincs pótolhatatlan ember – Detlef Altenburgot azonban nagyon nehéz lesz pótolni.

(Eckhardt Mária)

Altenburg was a musicologist of many interests: his research areas included instrumental music and performance practice in the 17th and 18th centuries, the history of musical theatre in the 18th and 19th centuries, the connection between music and cultural identity, and many more topics from the field of general music history and music philosophy. He was already interested in the art of Franz Liszt and his circle, the New German School, from his early years, and when he took over as head of the joint Institute for Music founded by the Franz Liszt Hochschule für Musik (College of Music) in Weimar and the Friedrich Schiller University in Jena in 1999 - after an ascending academic career with major steps in Köln, Göttingen, Lisbon, Detmold and Regensburg - he began to pay even more attention to this research area. In addition to his countless books, studies, encyclopaedia articles, and his activities as editor of reviews and books, and as organizer of conferences and exhibitions, he also did a tremendous job in the area of cultural politics in German musical life as chairman of the German Society of Musicology (2001-2009) and as a board member of the German Music Council.

Altenburg visited Hungary scores of times; he gave outstandingly valuable lectures in Budapest at the great international Liszt-conferences in the jubilee years of 1986, 2000 and 2011, and maintained a close and supportive relationship with the Liszt Ferenc Memorial Museum and Research Centre. By his enormous knowledge, his unbiased and understanding analyses of Hungarian-related questions about Liszt, and his friendly personality, he made a lot of friends among his Hungarian colleagues who have received the news of his untimely death with astonishment and sorrow. It is said that no man is irreplaceable – but it will be very difficult to replace Detlef Altenburg.

(Mária Eckhardt)

KÖRKÉP A LISZT TÁRSASÁG VIDÉKI TAGOZATAINAK ŐSZI ESEMÉNYEIRŐL

Zenetanárok XV. Országos Zongoraversenye Husek Rezső emlékére — Szekszárd 2015. október 15-18

Szekszárdon idén Liszt Ferenc születésnapját a Zenetanárok XV. Országos Zongoraversenyével ünnepelték meg. Husek Rezső 1972-ben indította útjára ezt az azóta is egyedülálló zenei eseményt, azzal a céllal, hogy egyrészt ezzel is erősítse Szekszárd Liszt hagyományait, zenei életét, másrészt pedagógiai fogantatással: buzdítsa gyakorlásra a zenetanárokat, fűzze szorosabbra a zeneiskolák és zenetanárok közötti kapcsolatokat.

Husek Rezső (1921-2009) zenetanár, Cziffra-díjas zongoraművész a Szekszárdi Liszt Ferenc Zeneiskola alapító igazgatója (1955), Szekszárd város díszpolgára. Mint a Liszt Társaság alapító tagja életre hívta a Szekszárdi Tagozatot. Kiváló ötlete alapján jött létre a kezdetben kétévente, majd 1976-tól háromévente megrendezett Zenetanárok Országos Zongoraversenye.

2015-ben Husek Rezső emléke előtti tisztelgésképpen a Zongoraversenyt az ő neve fémjelzi.

2015-ben 14 városból összesen 21 zenetanár jelentkezett a 3 napos versenyre, amelynek helyszíne a Művészetek Háza volt.. A versenyzők 30-30 percben mutathatták be műsorukat. Az I. fordulóban kötelező darab volt Scarlatt E-dúr szonátája és egy szabadon választott Liszt mű, vagy Liszt-átírat.

A zsűri tagjai a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem tanárai: Baranyai László, Némethy Attila és Lantos István – elnök. Október 18-án délután került sor az eredményhirdetésre és gálahangversenyre. A díjazottak: 2. helyezettek: Horváth Nikolett és Hornok István budapesti zenetanárok, (1. díjazott nem volt) 3. helyezett: Krisztop Pavel marcali zenetanár. Különdíjat kapott többek között Molnár Mónika (Miskolc) a legszebben megszólaltatott Liszt-műért.

Külön említést érdemel, hogy a Zongoraverseny nyitó rendezvényén köszöntőt mondott Szekszárd város polgármestere Ács Rezső, majd két ifjú tehetség: Boros Misi és Balogh Ádám zongorahangversenyében gyönyörködhetett a közönség.

Úgy véljük, hogy a Zongoratanárok XV. Országos Zongoraversenyével méltó emléket állított Szekszárd városa Liszt Ferencnek és az igen színvonalas verseny megelevenítette a zenei életet.

Rozsnyay Judit

Szegedi koncertek

A Liszt Ferenc Társaság Szegedi Tagozata ünnepi hangversenyen emlékezett Liszt Ferenc születésnapjára október 22-ére, és egyben köszöntötte az ugyancsak születésnapját ünneplő Dr. Veczkó József professzor urat

Liszt Ferenc 1811. október 22-én született Doborjánban. A születésnap alkalmával különleges zenei eseményre került sor a Liszt Ferenc Társaság Szegedi Tagozatának rendezésében.

Október 20-án az SZTE ZMK Fricsay Ferenc hangversenytermében Prof. Dr. Kerek Ferenc zongoraművész, a Liszt Ferenc Társaság Szegedi Tagozatának vezetője beszélt Liszt jelentőségéről, és ismertette a koncerten felhangzó műveket, majd köszöntötte a 89 éves Dr. Veczkó József professzor urat, aki hosszú évtizedeken keresztül tanította a pedagógiai és pszichológia tantárgyakat a Zeneművészeti Kar jogelőd Intézménye hallgatóinak. A bensőséges ünnepi alkalom során felidézte a mindenki által szeretett és tisztelt professzor úr életútjának fontosabb állomásait. Generációk sorát nevelte, mindenkivel megszerettette a lélektan tantárgyat. Az egykori tanítványok újra átélhették azt a szuggesztív, magával ragadó előadásmódot, amely meghatározta óráit. Veczkó József tanár úr visszaemlékezéseiből megtudhattuk, hogy fontos szerepet töltött be a zene életének nehéz periódusaiban, a háború után milyen sokrétű tanulmányokat folytatott, majd kutatásairól, megjelent publikációiról, könyveiről beszélt. Kerek Ferenc professzor úr és az 1962-es évfolyam nevében, a legelső tanítványok közül Fejes Antalné Pálffy Zsuzsa mondott köszönetet azért a sok értékért, amit Veczkó tanár úrtól kaptak.

A beszélgetést követő hangversenyen a bécsi és római nemzetközi versenyen induló hallgatók mutatkoztak be. Elsőként Szamosközi Péter I. évf. BA hallgató játszott (tanára Kerek Ferenc egyetemi tanár). Műsorán: Mozart: F-dúr variációk – Salve tu Domine KV. 398., Rachmaninov: Esz-dúr etűd op. 33. és Alabjev- Liszt: A csalogány c. darabja, valamint Bartók: I. Román tánca hangzott el igen figyelemreméltó előadásban. Benkő Daniella II. évf. MA hallgató (tanára Császár Zsuzsanna DLA egyetemi adjunktus) műsorán Chopin: cisz –moll Scherzo, Beethoven: A –dúr Szonáta I. tétel op. 101, Kodály: Maroszzéki táncok c. darabja hangzott el stílusos megfogalmazásban.

A műsor befejezéséként Szombati Julianna Beethoven: f-moll Appassionata szonáta I. tételét op. 57. és Liszt: BACH fantázia és fűgáját adta elő bámulatra méltó energiával és mély zenei átéléssel.(tanára Kerek Ferenc egyetemi tanár).

Dombiné Kemény Erzsébet

Nagy sikert aratott a Liszt Ferenc Társaság Szegedi Tagozatának 4. koncertje is, **2015. november 25-én** a Fricsay Ferenc Hangversenyteremben. Közös rendezvény volt ez - a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából - a Magyar Tudományos Akadémia Szegedi Akadémiai Bizottság Zenei Szekciójával.

Prof. Kerek Ferenc az Akadémiai Bizottság elnöke és a Liszt Ferenc Társaság Szegedi Tagozatának vezetője **Mosonyi, Erkel, Dohnányi, Bartók** és a szegediek, **Király-König Péter** és **Vántus István** munkásságából kevésbé ismert zenetörténeti kuriózumokról tartott előadást.

Az est folyamán 3 tehetséges fiatal zongorista mutatkozott be, akik Bartók és Liszt műveket adtak elő.

Felső Dorottya II.BA Bartók 15 magyar parasztdal c. művéből a Régi táncokat játszotta, majd Liszt: Rigoletto parafrázisát szólaltatta meg színesen, virtuózan.

Rónai Csilla III.BA a Három burleszket adta elő, kiemelkedően jól megfogalmazva a két szélső tételt. Ezután Liszt: A forrásnál című zongoradarabja következett, az előadó érzékeny, kifinomult billentésével, valamint könnyed eleganciájával megszólaltatva.

Mindkét hallgató tanára **Dr. Zsigmondné dr. Pap Éva** főiskolai docens.

Elmauer József III.BA Bartók: Zongoraszonáta 1926 című kompozícióját szólaltatta meg. Az előadó nagy meggyőző erővel játszotta ezt az igen fajsúlyos, testi-lelki-szellemi erőpróbát követelő művet. Feszés ritmusok, markáns, férfias hang, nagy ívű gondolkodás, szuggesztív hangvétel a II. tételben, játékoság, igényes technikai kidolgozottság a III. tételben - jellemezték játékát. Tanára **Kerek Ferenc** egyetemi tanár.

Érdekes színfoltja volt ennek az estének, hogy bemutatkozhatott **Benedekfi István** zongoraművész, az SZTE ZMK tanársegédje, az SZTE BTK Neveléstudományi Doktor Iskola III. éves doktorandusza. Kutatási témájáról beszélt, melynek címe: A lapról játék képességének vizsgálata a zeneművészeti szakoktatásban részt vevő diákok körében. **Benedekfi István** nemcsak mint ifjú tudósjelölt, hanem mint zongoraművész is bemutatkozott ezen az esten az I. Mefisztó keringővel. Ez a kompozíció feltétlenül "igényli" az előadó felsőfokú technikai és zenei felkészültsége mellett az elmélyült irodalmi ismeretet, az élettapasztalatot, és a jó humort is. Benedekfi István mindezek birtokában imponáló magabiztossággal "vette az akadályokat", hatalmas sikert aratott virtuóz, kielérett játékaival.

A **Dohnányira** való emlékezés gyönyörű perceit **Csepregi Hajnalka fuvolaművész** és **Klebniczki György zongoraművész** teremtették meg a Mester utolsó művei közül való Ária ihletett, magával ragadó előadásával.

A **Szegedi Liszt Ferenc Kamarakórus** **Illés Mihály** karnagy vezetésével Bartók: Ne menj el... című kórusművét adta elő, egy újabb színfolttal járulva az est teljességéhez.

Kerek Ferenc invitálta a közönséget a Liszt Társaság következő rendezvényére, amely 2016. február 17-én szerdán 17 órakor lesz az MTA SZAB Székházban, **Eckhardt Mária professzor asszony** tart előadást Liszt és a magyar irodalom címmel.

Kerek Ferencné Fekete Éva

A SURVEY OF THE AUTUMN EVENTS OF THE LISZT SOCIETY'S BRANCHES OUTSIDE BUDAPEST

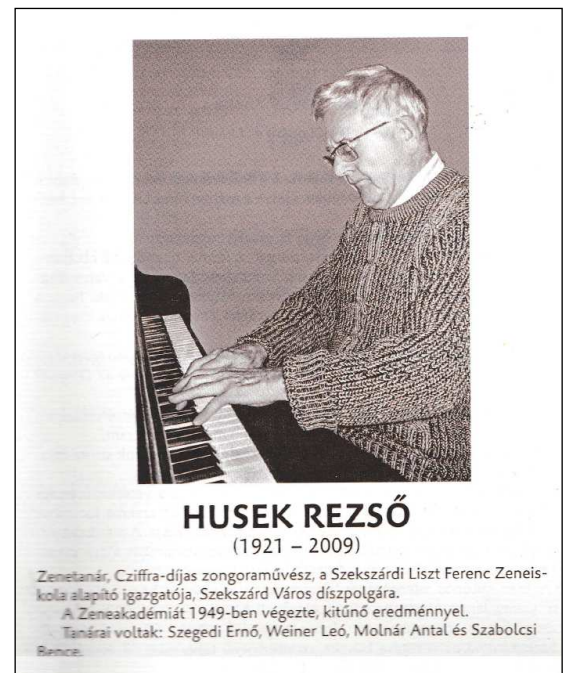
15th National Piano Competition for Piano Teachers in memoriam Rezső Husek — Szekszárd, October 15th-18th 2015

This year the birthday of Liszt was celebrated in Szekszárd with the 15th National Piano Competition for Piano Teachers. Rezső Husek initiated this unique musical event in 1972 with the aim of reinforcing Liszt traditions in Szekszárd on one hand, and with a pedagogical conception as well: to encourage music teachers to practise, and strengthen the connections between music schools and music teachers.

Music teacher Rezső Husek (1921-2009), was a Cziffra-award holder pianist and founding director of the Liszt Ferenc Music School in Szekszárd (1955), and a freeman of the city of Szekszárd. As a founding member of the Liszt Society he established the Szekszárd branch of the Society as well. The National Piano Competition for Piano Teachers – originally held every second year, and from 1976 every third year - was launched on the basis of his excellent idea. As a tribute to the memory of Rezső Husek, the Piano Competition adopted his name in 2015.

21 music teachers from 14 towns entered for the 3-day competition in 2015, celebrated in the House of Arts. Each of the contestants had 30 minutes to present their programmes. The first round included Scarlatti's Sonata in E major as a compulsory piece, followed by an optional Liszt composition or Liszt transcription.

Members of the jury were professors of the Liszt Ferenc University of Music: László Baranyai, Attila Némethy and István Lantos (president of the jury). The announcement of the results and the gala concert was held on October 18th in the afternoon. The second prize was split between Nikolett Horváth and István Hornok, music teachers from Budapest (no first price was awarded). The third prize went to Pavel Krishtop, music teacher from Marcali. A special prize was awarded to among others Mónika Molnár (from Miskolc) for the best played Liszt composition.

It should be mentioned as well that Rezső Ács, the mayor of Szekszárd delivered a welcoming speech at the opening event of the Piano Competition, and then two young talents, Misi Boros and Ádám Balogh gave a piano recital to the great pleasure of the audience. We believe that the town of Szekszárd paid a worthy tribute to Ferenc Liszt with the 15th National Piano Competition for Piano Teachers, and the high-level competition has sparked up musical life in the city.

Judit Rozsnyay

Concerts in Szeged

The Szeged branch of the Liszt Ferenc Society commemorated October 22nd, the birthday of Ferenc Liszt, with a festive concert - with a special dedication of the same event to Professor József Veczkó on the occasion of his birthday.

Ferenc Liszt was born on October 22nd 1811 in Doborján. On the occasion of his birthday, a special musical event was celebrated organized by the Szeged branch of the Liszt Ferenc Society.

On October 20th, Professor Ferenc Kerek, head of the Szeged branch of the Liszt Ferenc Society, spoke about the importance of Liszt in the Ferenc Fricsey concert hall of the SZTE ZMK (Faculty of Music, Szeged University of Sciences). He announced the compositions to be played in the concert, and then went on to salute the 89 years old Professor József Veczkó, who taught pedagogy and psychology for several decades at the Institution that was the predecessor of the University's Faculty of Music. On this touching and ceremonial occasion he recalled the most important milestones of the widely beloved and respected old professor. He played an important part in the education of several generations, and he could make everybody fall in love with the discipline of psychology. His former pupils could recall the vivid and captivating style and atmosphere that used to be so characteristic of his lectures and classes. We also learnt from the subsequent response of Professor Veczkó how important the role of music had been for him in the difficult periods of his life, and then he went on to speak about his studies in different areas after the war, and also about his research work, publications and books. Professor Ferenc Kerek and Zsuzsa Pálffy (Mrs. Antal Fejes), one of his first pupils representing the class of 1962, expressed their thanks for the many real things of value they had received from Professor Veczkó.

The concert following the conversation with Professor Veczkó then featured the introduction of students preparing to participate at international competitions in Vienna and Rome. The first performer in the concert was Péter Szamosközi, a first-year BA student (teacher: Prof. Ferenc Kerek) who played Mozart's Variations in F major - Salve tu Domine KV. 398., Rachmaninov's Etude in E flat major op. 33., an Alabjev-Liszt transcription: The Nightingale, and finally Bartók's 1st Rumanian dance, in a most remarkable interpretation. The second performer was Daniella Benkó, a second-year MA student (teacher: Zsuzsanna Császár, DLA assistant professor) who played Chopin's Etude in C sharp minor, a Scherzo, and the first movement of Beethoven's Sonata in A major, op. 101, and Kodály's Marosszéki Dances in an impressive style.

The final performer of the programme was Julianna Szombati who played the 1st movement of Beethoven's Sonata in F minor op. 57. (Appassionata) and Liszt's: BACH Fantasy and Fugue with stunning energy and deep musical empathy (teacher: Prof. Ferenc Kerek)

Erzsébet Kemény (Mrs. Dombi)

The Ferenc Fricsey concert hall was the scene of another very successful evening **on November 25th 2015**, the 4th concert of the Szeged branch of the Liszt Ferenc Society. It was a joint event with the Musical Section of the Szeged Academic Committee of the Hungarian Academy of Sciences (MTA SZAB), on the occasion of the festival of Hungarian Science.

Professor Ferenc Kerek, chairman of the Academic Committee and head of the Szeged branch of the Liszt Ferenc Society gave a lecture about little known musical history curiosities from the oeuvre of **Mosonyi, Erkel, Dohnányi, Bartók** and two composers from Szeged, **Péter Király-König** and **István Vántus**.

The evening featured 3 young pianists, who played compositions by Bartók and Liszt.

Dorottya Felső, a second-year BA student played the Old dances from Bartók's 15 Hungarian peasant songs and Liszt's Rigoletto paraphrase in a colourful and virtuoso performance.

Csilla Rónai Csilla (III.BA) played the Three Burlesques with an outstanding interpretation of the first and the final movements. Then she went on playing a piano composition by Liszt: Beside a Spring (Au bord d'une source) with easy-flowing elegance and a sensitive and sophisticated touch of the keys. (Teacher of both students: college associate professor *Éva Pap* (Mrs. Zsigmond))

József Elmauerf (III.BA) chose Bartók's Piano Sonata 1926, and he played this dense and serious composition, which is a real trial of strength in a physical, spiritual and mental sense as well, with great conviction and power. Tight rhythms, pronounced and virile sound, large-scale thinking, suggestive intonation in the second movement, playfulness and ambitious technical elaboration in the third movement were the main characteristics of his performance. (teacher: Prof. Ferenc Kerek)

The evening also featured an interesting dash of colour with the introduction of pianist *István Benedekfi*, an assistant lecturer at SZTE ZMK, and a third-year PhD student at the SZTE BTK Pedagogical Doctoral School. He spoke about his research field: Examination of the ability of sight-reading among students in musical education. *István Benedekfi* introduced himself this evening not only as a young academic candidate, but also as a pianist, playing the 1st Mephisto Waltz. In addition to superior technical and musical skills, this composition obviously "demands" the performer's deep knowledge of literature, an experience of life and good sense of humour as well. István Benedekfi proved to be in possession of all these skills, and he "took the hurdles" with imposing self-confidence, and his virtuoso and mature performance gained him much applause.

Flautist Hajnalka Csepregi and *pianist György Klebnciczki* created beautiful moments of remembering **Dohnányi** with their inspired and captivating performance of the *Aria*, one of the last compositions by the Master.

The *Liszt Ferenc Chamber Choir in Szeged* performed Bartók's choral work Don't go away... conducted by *Mihály Illés*, adding another patch of colour to the plenitude of the evening.

Finally *Ferenc Kerek* invited the audience to the next event of the Liszt Society, due to be held on Wednesday, February 17th 2016 at 5 pm at the MTA SZAB central building, where *Professor Mária Eckhardt* is to give a lecture with the title Liszt and Hungarian literature.

Ms. Ferenc Kerek, Fekete Éva

EMLÉKEK

Régen történt, közel harminc esztendeje, hogy a Pécsi Rádió egyik velem készített riportjának azt a címet adtam, hogy „Hallhatatlanul...” – gyengéd célzással arra, hogy abban az évadban kevés fellépésem volt. Ezt a riportot, azaz portréműsort aztán Budapestre is felküldték, ahol az azt felületesen átnéző, vagy át nem néző lektor a rádióújságban a következőképpen kommentálta:

A nemrég elhunyt zongoraművész, főiskolai tanár Pécs zeneéletének egyik legjelesebb alakja volt. A megélhetésért vívott küzdelemben és a művészek mindennapos gondjaiba is bepillantást nyújt a műsor.

Nem kell ecsetelni, hogy a családban és az ismerősök körében mekkora megdöbbenést és ijedséget okozott ez a fülszöveg, melyet aztán az egyik következő számban fényképpel és az alábbi szöveggel korigáltak:

A fénykép Bánky Józsefet ábrázolja, akit lapunk – sajnálatos félreértés következtében - legutóbb „elbúcsúztatott”. A kitűnő zongoraművész hál’istennek jó egészségnak örvend. Túl azon, hogy bölcs elnézését és irgalmas humorát kérjük, biztosak vagyunk abban, hogy akinek holt hírét költik, az 120 évig él. Tisztelt Bánky József, mea culpa... (N.T.)

Nos, ha persze nem is ezeknek a soroknak, hanem a Jóistennek hála, még ma is élek s éppen 86. évemet taposom. Napjaim az *ora et labora* szellemében telnek, de a tovatűnő hónapok és évek során egyre gyakrabban rajzanak körül a múlt emlékei.

Nemrégiben egy jövő tavaszra szóló soproni koncertfelkéréssel kapcsolatban hirtelen egész sereg háborús emlék tört föl bennem, merthogy a háború utolsó évében, pontosabban 1944 novemberétől 1945 augusztus végéig Sopronban laktunk. Tizenéves gyermekként ott éltem át az összes bombázást, az oroszok bejövételét és sok egyéb viszontagságot. De most nem ezekről, hanem kedves emlékü, pozitív zenei élményekről szeretnék mesélni, melyeknek ott és akkor részese voltam.

Első ottani lakóhelyünk a Fövényverem utca 13-ban volt s a légiriadók idején a Bécsi út elején egy alagútszerű borospincével rendelkező ház szolgált a környékbelieknek óvóhelyül. (Ha jól tudom, ma is borospinceként működik.) Kiderült, hogy ennek a háznak emeletén volt az a Steinway zongora, melyet az Esterházy herceg vett Jeanne-Marie Darré soproni hangversenyére, s melyet aztán a várható bombázások elől a belvárosi kaszinóból ide, a város szélére menekítettek. Édesapám összebarátkozott a ház tulajdonosával s ő megengedte, hogy oda járjak gyakorolni. A Sors meglepetése volt, hogy több mint 60 évvel később, 2009. január 1-én – az újévi koncert szolisztájaként – ezen a zongorán játszhattam Grieg zongoraversenyét a soproni zenekarral, volt tanítványom és barátom, Dárdai Árpád vezényletével.

Sopronra egyébként más okokból is szívesen gondolok. Ott született édesapám, ott járt bátyám egyetemre s feleségemmel is többször jártunk ebben a műemlékekben gazdag, szép fekvésű városban, mellyel kapcsolatban még egy másik háborús emlék is kikívánczik belőlem.

A bombázások és az oroszok bejövetele utáni egyéb körülmények miatt 1945-ben rövid néhány hónap alatt háromszor is lakhelyet kellett változtatnunk. Utolsó ottani lakásunkban aztán a teljes berendezéshez egy jó pianínó is tartozott. (Elhagyott lakás lehetett, melyet átmenetileg hivatalosan számunkra kiutaltak.) Ekkor édesapám fölkereste Simon Atalát, a kiváló zongoraművésznőt és tanárt, s kieszközölte nála, hogy magánövédként járhatok hozzá. Az egész csak pár hónapig tartott, de zenei vonatkozásban életem legszebb élményei közé tartozik az ő tanítása és csodálatos zongorázása. Ha új darabot akart feladni, mindig többet is eljátszott elejétől végig, a legmagasabb színvonalon, olyan kedvcsinálón, hogy aztán az egész választékot sorra megtanultam.

Ezenkívül lelkes és kiváló kamaramuzsikus is volt, s az oroszok bejövetele után mintegy két hónappal az ottani zeneiskolai igazgató (Horváth József, akiről ma a zeneiskola van elnevezve) szervezésében és néhány tanár közreműködésével (a zongorista Atala néni volt) az egyik belvárosi moziban máris vasárnapi matinéhangversenyeket tartottak, ahol a kamarazene legszebb gyöngyszemei – a Beethoven Tavaszi szonátától a Mendelssohn triókon át a Pisztráng-ötösig – mind elhangzottak. E matinékon s az azt előkészítő próbákon én voltam a lapozó.

Amikor a helyzet már lehetővé tette, édesapám visszautazott munkahelyére, (a diósgyőri vasgyárban volt mérnök, főtanácsosi rangban), ahol azonnal letartóztatták és internálták, mint sokakat, akiknek egyetlen bűnük volt, hogy szakmai tudásuk és tapasztalatuk révén magas beosztásba kerültek. E váratlan, szomorú fordulat után fájó szívvel jelentettem be Atala néninek, hogy tovább nem járhatok, mert nincs pénzünk megfizetni az órákat. Ő azonban nem habozott azonnal megnyugtani, hogy csak járjak, engem ingyen is tanít.

Máig is meghatottan emlékszem vissza ezekre az időkre, melyekben a zenei élmények feledtették a háború minden borzalmát, s a Sopronban tinédzserként tanult darabok azóta is kedvenc műsorszámaim közé tartoznak.

Bánky József

MEMORIES

It was a long time ago, almost thirty years now, when I gave a facetious title to one of my interviews on Pécs local Radio: “Unhearable” – as a gentle hint about the fact that I had had very few concert appearances that season. The interview, or better to call it a portrait broadcast, was later sent to Budapest, where a producer, without paying too much attention to details, somehow misunderstood my allusion and commented on it in a programme magazine as follows:

The pianist and college professor, who died just recently, was one of the most prominent figures of musical life in Pécs. This broadcast will also give you an insight into the common problems of artists and their everyday struggle for subsistence.

There is no need to describe the shock and fright in my family and among my acquaintances caused by this blurb in the magazine, which was later corrected in one of the subsequent issues by publishing a photograph with the following text:

This is the photo of József Bánky, whom our magazine said “final farewell” to recently - as a consequence of an unfortunate misunderstanding. Thanks God the prominent pianist is in the best of health. In addition to appealing to his wise forgiveness and gracious sense of humour, we are sure that a false announcement of death is the best omen to live on for 120 years.

Dear József Bánky, mea culpa... (N.T.)

Well, it is certainly not due to these sentences, but rather to the will of God, that I am still alive, and have just turned 86. My days pass by in the spirit of ora et labora, but as the months and years are slipping away, I'm more and more surrounded by memories of the past.

Just recently I was invited to play in a concert in Sopron in the forthcoming spring, and a lot of wartime memories welled up in me, since we used to live in Sopron in the last year of the war, or to be more precise, from November 1944 to the end of August 1945. I survived all the bombing raids there as a teenager, as well as the entry of the Russians, and many other adversities. However, this time I won't recall those memories, but rather some pleasant ones of positive musical experiences that I had then and there.

Our first residence in Sopron was at No. 13 Fövényverem Street, and during the air-raid warnings a nearby house with a tunnel-like wine cellar at the front of Bécsi Street served as a shelter for the people living around there. (As far as I know, it is a wine cellar still today.) Somehow it turned out that on the first floor of this building there was a Steinway piano, the one that Prince Esterházy had bought for Jeanne-Marie Darré's concert in Sopron, and was later rescued and moved here, to the edge of the town, away from the public hall in the city. My father had made friends with the owner of the house, who made it possible for me to practise there from time to time. It was a heaven sent surprise that I could play Grieg's piano concerto on that same piano more than 60 years later – as the soloist in the New Year's concert – on January 1st 2009 with the Orchestra of Sopron conducted by my friend and former pupil, Árpád Dárdai.

There are also other reasons for my thinking of Sopron with pleasure. My father was born there, my elder brother attended university there, and I and my wife have also frequently visited this city with its many monuments and beautiful location. And there is another wartime memory in connection with the city that I would like to recall now.

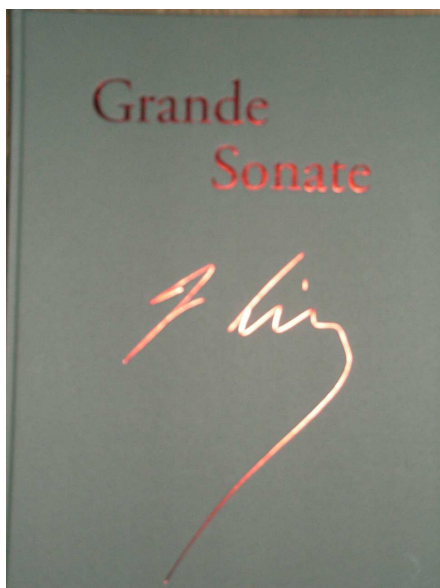
In 1945 we had to change residence three times within a brief few months because of the bombing raids and other circumstances after the entry of the Russians. Finally the furniture of our last residence there included a good upright piano. (It must have been an abandoned apartment temporarily allocated to our family.) My father visited Atala Simon, an excellent pianist and teacher, and arranged for me to take lessons from her as a private pupil. All this lasted only a couple of months, but her way of teaching and wonderful playing the piano has remained one of the greatest musical experiences of my whole life. Whenever she wanted to set me a new piece to practise, she always played it from the beginning to the end at the highest level, just to make me feel like learning the whole repertoire piece by piece.

In addition to this she was also an excellent and zealous chamber musician, and about two months after the arrival of the Russians Sunday matinee concerts were already being held in one of the cinemas in the city organized by the director of the Sopron Music School (József Horváth, today the school is named after him) and with the participation of some of the teachers (among them Ms. Simon as a pianist), where the gems of chamber music – from Beethoven's Spring Sonata through the Mendelssohn trios to the Trout Quintet – were all played as part of the concert programmes. I took part in those matinees and also their rehearsals as a page-turner.

When the situation had made it possible, my father moved back to his place of work (he had the position of senior engineer at the steel works in Diósgyőr) where he was immediately arrested and interned with many others whose only crime was that they had been promoted to higher positions through their professional knowledge and experience. After this unexpected and sad turn of fate, I had to tell Ms. Simon with an aching heart that I could no longer have lessons, as we had no money to pay for them, but she immediately reassured me that she would go on teaching me free of charge.

I feel moved even today remembering those times, when musical experiences made us forget all the horrors of war, and the compositions I learnt to play in Sopron as a teenager have been on the list of my favourite concert pieces ever since.

József Bánky

Karczmarczyk Adrienne recenziója:

FRANZ LISZT: KLAVIERSONATE H-MOLL

Faksimile nach dem Autograph im Besitz von Robert Owen Lehman. Depositum in der Pierpont Morgan Library, New York. Geleitwort von Claudio Arrau. Einleitung von Mária Eckhardt. München: G. Henle Verlag, 2015.

Liszt művei jellemzően hosszas vajúdas után láttak napvilágot; gyakran több fogalmazvány után került sor az első kiadásra, amelyet azután újabb, átdolgozott kiadások követhettek. A H-moll szonáta, több, mint száz éven át úgy tudtuk, e tekintetben is kivételes. A kiadott műalakkal gyakorlatilag megegyező, teljes autográf elkészülte, 1853. február 2. előtt csak egy témavázlat utalt a szonáta komponálására. Az 1854-ben megjelent első és egyetlen kiadással ráadásul a keletkezéstörténet ténylegesen lezárult. Joggal tűnhetett tehát úgy, hogy az a mű, amely bármely társánál hatékonyabban járult hozzá, hogy Liszt bekerülhessen a zenei Pantheonba, Pallas Athénéhoz hasonlóan, teljes fegyverzetben pattant ki alkotója fejéből. A remekművek születésének illyesféle, a 18. századból eredő elképzelése az alkotótevékenységet az isteni teremttel állítja párhuzamba. A mű értékéből valójában mit sem von le, legfeljebb a csoda – a jó átlagból messze kimagasló mű – másféle magyarázatát igényli, ha tudomásul vesszük, alkalmanként Mozart is készített vázlatokat, s

a H-moll szonáta sem napok alatt jött létre. A szonáta keletkezéstörténetének néhány éve feltárt 1849-es kezdetei és az alkotási folyamat részletei iránt növekvő érdeklődés együttesen készítették a müncheni Henle Kiadót az autográf újabb, az 1973-asnál tartalmasabb, naprakész kommentárral ellátott faksimile-kiadásának elkészítésére.

Arra, hogy a szonáta megalkotása során lényeges pontokon is változott a szerzői koncepció, már több évtizeddel ezelőtt rámutattak a tulajdonosáról „Lehman-kézirat”-nak nevezett autográf vizsgáloi. Claudio Arrau, zongoraművész az 1973-as faksimile-kiadást útjára bocsátó rövid, de velős előszavában hívta fel a figyelmet a legfeltűnőbb, az összhatást döntően meghatározó különbségre, a befejezés eredeti, grandiózus fff-val záruló megfogalmazására. A zenei és irodalmi művek befejezése Liszttel együtt a 19. század számos más alkotójának is gondot okozott; a H-moll szonáta esetében, az autográfból már olvasható ppp zárórészsel, úgy érezzük, Liszt ideális megoldást talált a problémára. A szonáta komponálásának szakaszait a zenetörténész Sharon Winkelhofer, egyebek közt, az autográf feloldott leragasztásait tanulmányozva próbálta megállapítani, és tapasztalataira támaszkodva érvelt a mű általa „expresszív formá”-nak nevezett struktúrája mellett^[1]. A Henle Kiadó az új faksimile-kiadásban közölte a leragasztott oldalakat és a ragasztások hátoldalát is, nyolc oldallal bővítve ezáltal az 1973-as kiadást.

A faksimile-oldalak gondos kivitele, a színek valóságúsága és a jó olvashatóság mellett az új kiadás szakmai értékét nagyban növeli Eckhardt Mária remekbe szabott Bevezetése is. Ebben áttekintést kapunk a mű keletkezéstörténetéről és részletes leírást magáról az autográfról. A geneziszről szólva a szerző az 1849-es kezdetekre utaló bizonyítékokra összpontosít, amelyek közül a perdöntő felfedezés Gerard Carter és Martin Adler nevéhez fűződik^[2]. Közösösen írott könyvükben meggyőzően érvelnek amellett, hogy 1849 májusában vagy júniusában tett weimari látogatása során Friedrich Kühmstedt bizonyosan hallotta Liszttől a H-moll szonátát. Ekkor ragadhatta meg őt a mű fugato-szakasza annyira, hogy arra rövidesen maga is zongorafűgát komponált^[3]. A Nagy koncertfűga 1850 tavaszán jelent meg az erfurti Körnernél Lisztnak szóló ajánlással és a téma eredetének feltüntetésével. Kühmstedt darabja tehát kétségtelenné teszi, hogy a H-moll szonáta legkésőbb 1849 tavaszán készen volt már, ha feltehetően még nem is abban a formában, amelyben az 1853-ból fennmaradt autográfból ismerjük.

Egy másik, feltehetően szintén 1849-re lenne keltezhető dokumentumnak mára nyoma veszett. Eckhardt Mária idézi Arthur Hedley, Chopin-kutató 1967-ből származó levelét, melyben Hedley a szonáta középrészének a témáját tartalmazó, tulajdonát képező Liszt-vázlatlapról tesz említést. A neves muzikológusnak, William Stein Newmannek szóló levélben Hedley Adagióként aposztrofálja a szóban forgó részt, de minden bizonnyal az utóbbi Andante sostenuto előadási utasítással ellátott középrészre céloz. Bár Hedley 1969-ben bekövetkezett halála után a vázlatlapnak nyoma veszett, közlése hihetőnek tűnik; nem csupán a Kühmstedt-mű ismeretében, hanem bizonyos egyéb zenei összefüggések alapján is. Ez utóbbira Szász Tibor hívta fel a figyelmet, kimutatva a közeli rokonságot a szonáta középrészének témája és a Consolations 1849-ben már kiadásra előkészített 4. darabjának témája között^[4]. A 4. Consolation témája, Liszttől magától tudjuk, Maria Pavlovna, weimari nagyhercegné egyik dalán alapszik, amelyet Liszt 1848–49-ben, a hercegnének adott zeneszerzésleckéi kapcsán ismerhetett meg.

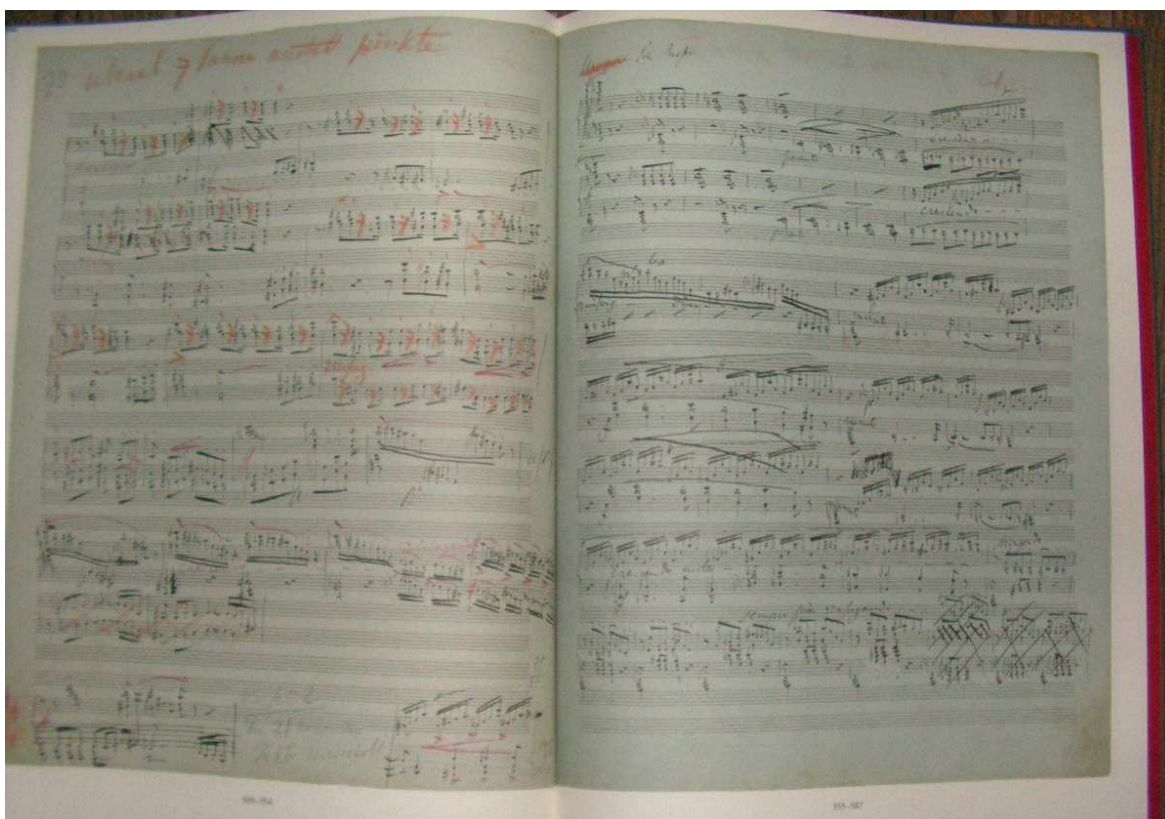
Kiigazodni egy autográfból, még ha jól olvashatóan kottáz is a szerző, soha nem egyszerű feladat. Ezért van szükség szakértő vezetőre a széles körben ismert H-moll szonáta autográfa esetében is. Eckhardt Mária nem szorítkozik pusztán a kézirat filológiai jellemzőinek leírására, hanem – mint egyéb filológiai tanulmányaiban, köztük az Országos Széchényi Könyvtár Liszt-kéziratait ismertető könyvében is tette^[5] – egyszersmind az alkotás folyamatába is bevezeti az olvasót. Bevezetőjében rámutat a Lehman-kézirat filológiai különlegességére is, nevezetesen arra, hogy az háromféle kéziratípust egyesít magában. A legegyszerűbb típusú kottázás, a vázlatírás az utóbbi áthúzott részekben látható. Ilyen például a 11. oldalra beragasztott lap hátoldalán fennmaradt, sok helyütt egyszólamban lejegyzett zenei anyag (Függelék, no. 4). Közel áll ehhez a típushoz, de mindkét kéz anyagát tartalmazza a fogalmazvány, amivel szintén az utóbbi áthúzott vagy leragasztott részekben találkozunk. Végül a tulajdonképpeni autográf az az írásréteg képviseli, amelyben a hangokon és ritmusokon kívül az előadási utasítások is megtalálhatók már; az autográf-szó tehát a kiadásra kész kottaképet magában foglaló kézirat elnevezése.

Eckhardt Mária sorra veszi a komponálás egymást követő lépéseit a hangok lejegyzésétől a javítgatásokon át egészen a kottakép pontosításáig. Csak a végső stádiumban kerül sor az előadási utasítások véglegesítésére, az újjrend-javaslatok és a lapszámok bejegyzésére. Mint a szerző rámutat, a sorrendnek jelentősége van. Az előadási utasításoknak például az egyes tematikus anyagok rokonságát is tudatosítaniuk kell a mű előadójában, azaz csak a kompozíció elkészülte után jegyezhetők be. Ezzel magyarázható például, hogy a fűga eredeti Allegro-utasítását Liszt utóbb felcserélte a mű nyitótémájára utaló, először afölött olvasható Allegro energicóval. Laikusként nem gondolnánk rá, hogy az íróeszközök váltogatása szintén figyelmet érdemel: elárulja, hogy a zeneszerző mikor, hol tartott szünetet az egyes részek megkomponálása és javítása között. A Bevezetésben felvetett szempontokat tudatosítva és az ott felsorolt számos példát a faksimile-oldalokon megvizsgálva az olvasó nem csak a szonátához, de Liszt egész alkotói személyiségéhez jut közelebb. Felfedező útja során lassanként meggyőződésévé erősödik: a szerzői kézirat minden részlete árulkodó, de csak a szakértő szemével nézve ismerhető fel bennük a zseni ujjenyomata.

- 1) S. Winkhofer: Liszt's Sonata in B minor: A Study of Autograph Sources and Documents. UMI Research Press, 1980.
- 2) G. Carter – M. Adler: Liszt Piano Sonata Monographs. Franz Liszt's Precursor Sonata of 1849: a trial run in the Master's inner circle. Ashfield (Sidney): Wensleydale Press, 2011.
- 3) A Grosse vierstimmige Concert-Fuge kiadásának egyik példánya tanulmányozható a weimari Anna Amalia Bibliothek honlapján (jelzet: Mus V: 31): http://ora-web.swkk.de/digimo_online/digimo.entry?source=digimo.Digitalisat_anzeigen&a_id=2551
- 4) Szász Tibor: „Liszt's Sonata in B minor and a Woman Composer's Fingerprint: The quasi Adagio theme and a Lied by Maria Pavlovna (Romanova)”, The Liszt Society Journal 35 (2010), 3–27. Szász faksimilében közli Healdy Newmannek írott leveléből a szóban forgó részletét. Ld. még „Appendix 3: Comments by Tibor Szász”, in Carter–Adler, id. mű. 113–120.
- 5) Mária Eckhardt: Liszt's Music Manuscripts in the National Széchényi Library. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1986.

Review by Adrienne Kaczmarczyk:

FERENC LISZT: PIANO SONATA IN B MINOR

Facsimile after the Autograph owned by Robert Owen Lehman, deposited in the Pierpont Morgan Library, New York. Preface by Claudio Arrau. Introduction by Mária Eckhardt. Munich: G. Henle Publishing House, 2015.

The typical scenario of Liszt's compositions to become published is the "difficult birth" scenario: the first edition was often preceded by several drafts, and then followed by revised editions. The Sonata in B minor is exceptional from this point of view – or at least we thought so for more than a century. We only knew about one theme sketch hinting at the ongoing composition of the Sonata from before February 2nd 1853, when the whole autograph, virtually identical to the published version, was completed. Moreover, the genesis was actually over with the first and only edition published in 1854. We seemed to be justified in believing that the composition, which played an important role - second to none of his works - in promoting Liszt entry into the musical Pantheon, burst forth from the composer's head in full armour, like Pallas Athene.

This concept of the genesis of masterpieces originates from the 18th century, drawing a parallel between the composer's activity and divine creation. But in fact it does not remove anything from the value of the work if we acknowledge that even Mozart made drafts occasionally, or that the Sonata in B minor was not written in just a few days; we only need an alternative explanation of "the miracle", i.e. a composition far above the average. The beginnings of the Sonata's genesis earlier in 1849, discovered a few years ago, together with the growing interest shown towards the details of the composition process have urged the Henle Publishing House in Munich to prepare the new facsimile edition of the autograph, a revised version compared to the 1973 edition, and which is augmented with day-to-day comments.

Researchers of the autograph – named the "Lehman-manuscript" after its owner – already indicated several decades ago that the author's concept had changed even in significant points during the composition process of the Sonata. In his brief but succinct preface to the 1973 facsimile edition, the pianist Claudio Arrau already pointed out the most apparent difference that has a decisive impact on the general impression as well: the original phrasing of the finale with a monumental *fff*. Finishing musical and literature works was a major issue for many artists in the 19th century, and Liszt was no exception; however in the case of the Sonata in B minor, we have the feeling that Liszt has found an ideal solution to the problem with the *ppp* closing section. Music historian Sharon Winklhofer tried to establish the phases of the Sonata's composition by, among others, removing and studying the parts Liszt stuck onto the autograph, and she argued, based upon her experiences for the structure of the composition being what she called "an expressive form"^[1]. The new Henle facsimile edition has published the stuck on pages and the back pages of the ones stuck-down as well, enlarging the 1973 edition by eight pages.

In addition to the careful presentation of the facsimile pages, the true colours and good legibility, the excellent Introduction written by Mária Eckhardt adds another extra point to the professional value of the new edition. First we receive an overview of the genesis of the composition and a detailed description of the autograph itself. Writing about the genesis, the author focuses on the evidence pointing to the 1849 beginnings, quoting the discovery of Gerard Carter and Martin Adler as decisive proof^[2]. In the book they wrote together they list decisive arguments for the case that during his visit to Weimar in May or June 1849, Friedrich Kùhmstedt definitely heard Liszt playing the Sonata in B minor. This could have been the time when he became fascinated by the composition's fugato part so much, that in a short time he composed a fugue himself for this part^[3]. The Great concert fugue was published in the spring of 1850 by Körner in Erfurt, with a dedication to Liszt and an indication of the theme's origin. So Kùhmstedt's composition makes it indisputable that the Sonata in B minor was already completed by the spring of 1849 at the latest, even if presumably not in the form as we know it from the autograph of 1853.

There is another document presumably dating from 1849 as well, which is considered as lost today. Mária Eckhardt quotes a letter by the Chopin-researcher Arthur Hedley from 1967, where Hadley mentions a draft page by Liszt that he owned, which included the theme of the middle part of the sonata. In a letter to the famous musicologist, William Stein Newman, Hedley calls the part in point an Adagio, but in all probability he refers to the middle part later equipped with the performance instruction *Andante sostenuto*. Even though the draft page disappeared after Headley's death in 1969, the information seems to be reliable; not only in the knowledge of Kùhmstedt's work, but upon some further musical coherences as well. Tibor Szász has drawn attention to the latter, demonstrating the close relationship between the theme of the sonata's middle part and the theme in the 4th of the Consolations, which had already been prepared for publication in 1849^[4]. The theme of the 4th Consolation, as we know it from Liszt himself, is based on a song by Maria Pavlovna, the Grand Duchess of Weimar, which Liszt learnt of from her in 1848–49, in connection with the lessons in composition he was giving the Duchess.

It is never an easy task to take our bearings in an autograph, even if the composer has written the notation in a legible manner. That is why an expert guide is necessary even in the case of an autograph and the widely known Sonata in B minor. Mária Eckhardt does not confine herself to barely describing the manuscript's philological characteristics, but – as it is usual with her other philological studies, e.g. in her book presenting the Liszt-manuscripts of the National Széchényi Library in Budapest^[5] – she gives the reader an introduction to the process of composition as well. She also emphasizes the philological peculiarity of the "Lehman-manuscript" in her Introduction, namely the fact that it is a combination of three different document types. The most basic way of noting, the draft writing is recognizable in the sections that were later dashed over. An example of this is the musical material noted down on the back page of the leaf stuck onto the 10th page, in many parts in unison. (Appendix No. 4). There is another draft, close in style to the previous one, but including material for both hands, which can also be found in the parts later crossed out or stuck down. And finally the autograph is actually represented by the third layer of the writing, which already contains, in addition to the notes and rhythms, the performance instructions as well; so the word autograph is eventually the name of the manuscript including the sheet image ready to be published.

Mária Eckhardt takes one by one the subsequent stages of the work's composition, from putting down the notes through the amending procedure up to the specification of the

sheet image. The final version of the performance instructions, as well as the notes of the fingering suggestions and the page numbers are finalized only in this very last phase. As the author points it out, this sequence has a special importance. For instance the performance instructions should call the attention of the performer to the relationship of the certain thematic materials, so they could only have been noted down after the composition is completed. That may be the explanation for example, why Liszt changed the original *Allegro* instruction of the fugue to *Allegro energico*, which refers to the opening theme of the composition, and was originally noted above that part. As non-professional, one probably would not consider that the interchange of the writing tools is also worth noticing: it gives us a hint at when and where the composer made a pause between composing and amending certain parts. By understanding and applying the considerations raised in the Introduction, and by examining the several listed examples on the facsimile pages, the reader will get closer not only to the Sonata, but also to the whole personality of Liszt as a composer. During this journey of discovery, we become more and more convinced: every single detail of an autograph is a telltale sign, but only the eye of the expert can recognize the fingerprint of the genius therein.

1. S. Winklhofer: Liszt's Sonata in B minor: A Study of Autograph Sources and Documents. UMI Research Press, 1980.
2. G. Carter – M. Adler: Liszt Piano Sonata Monographs. Franz Liszt's Precursor Sonata of 1849: a trial run in the Master's inner circle. Ashfield (Sidney): Wensleydale Press, 2011.
3. A copy of the Grosse vierstimmige Concert-Fuge edition can be studied on the homepage of the Anna Amalia Bibliothek in Weimar (shelfmark: Mus V: 31): http://ora-web.swkk.de/digimo_online/digimo.entry?source=digimo.Digitalisat_anzeigen&a_id=2551
4. Tibor Szász: "Liszt's Sonata in B minor and a Woman Composer's Fingerprint: The quasi Adagio theme and a Lied by Maria Pavlovna (Romanova)", The Liszt Society Journal 35 (2010), 3–27. Szász publishes the part in point from Headley's letter to Newman in facsimile. See also in "Appendix 3: Comments by Tibor Szász", in Carter–Adler, op. cit. 113–120.

Az alábbi írást testvér-társaságunk, a Deutsche Liszt-Gesellschaft tagja, Dieter Nolden küldte meg lapunkban való közlésre. Nolden egy olyan német Liszt-tanítvány részletes életrajzának összeállításán és kiadásán dolgozik, aki nekünk magyaroknak is különösen fontos, hiszen a budapesti Zeneakadémiára is követte Lisztet (az 1875/76-os és 1876/77-es tanévben), többször koncertezett Magyarországon, és később mint egy igen aktív német Liszt-társaság alapítója és fő mozgatója, az 1930-as években kapcsolatban állt a magyar Liszt-társaság tisztségviselőivel is. Nolden „Kurzbiographie”-ját, amely plasztikus képet rajzol egy rendkívüli művészről és hűséges, fáradhatatlan Liszt-aposztolról, a Szerző engedélyével kissé tovább rövidítve közöljük. [E. M.]

EGY LISZT-TANÍTVÁNY: MARTHA REMMERT (1853-1941) – RÖVID ÉLETRAJZ

(Dieter Nolden)

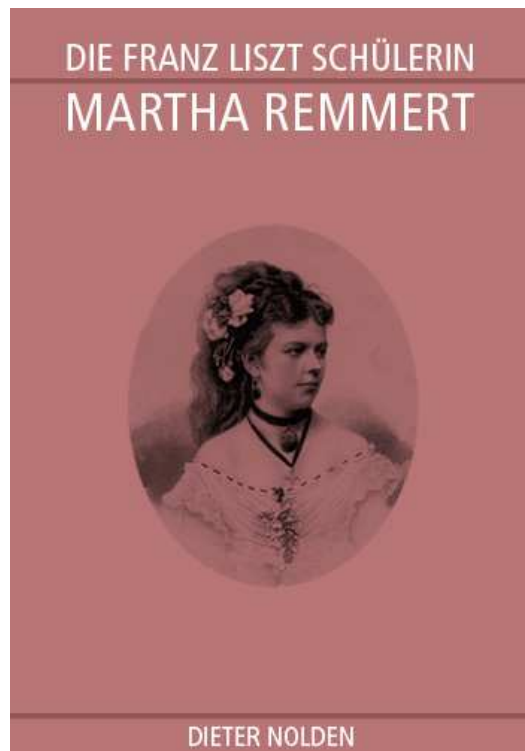
Martha Remmert valaha jelentős Liszt-tanítvány volt, akit azonban már rég elfelejtettek. A weimari Goethe-Schiller Archívumban (GSA) őrzött hagyatékának felfedezése több, mint 60 év után, a hagyaték kiértékelése és az ehhez kapcsolódó kutatások teljesen új ismereteket hoztak felszínre egy egészen különleges Liszt-tanítványról: Martha Remmert igen sikeres zongoraművészként tevékenykedett Németországban, Angliában, Dániában, Oroszországban, Magyarországon és a teljes ozmán birodalomban, egészen Kairóig. Kora egyik legjobb zongoraművésznőjének számított. Emellett tanított is, ő volt a zongoratanárnője Liszt barátai közül például Carl Alexander, Sachsen-Weimar-Eisenach nagyhercege (1818-1901) és Karl Lichnowsky heceg (1819-1901) leányainak. Martha Remmert alapította meg Berlinben a „Franz Liszt-Akademie”-t (1900-1914), amelynek Gothában is volt egy tagozata. Ezenkívül Martha Remmert hívta életre a berlini „Franz Liszt-Gesellschaft”-ot (1905-1935) is, hogy az egykori Liszt-kör sok ismert személyiségével együtt a századforduló után is elevenen tartsák Liszt Ferenc emlékezetét. Ezzel a Liszt-társasággal Remmert figyelemre méltó Liszt-zeneünnepeket szervezett Berlinben, Sondershausenben és Altenburgban, amelyek kapcsán kóruskarnagyként és karmesterként is tevékenykedett.

Martha Remmert 1853. augusztus 4-én a Gramschütz melletti Gross Schweinben, Alsó-Szilézia Glogau járásában született (1945 óta: Duża Wólka, Lengyelország), Elwine Wegener (1832-1919) és Otto Remmert (1824-1883) jószágigazgató első gyermekeként. Szülőháza, egy nagy tanyaház, ma is áll. Húga, Margarethe (1857-1940) színésznő lett, Dr. Oskar Benda (1845-1915, freiburgi és gothai intendáns) felesége. Ifjabbik húga, Gertrud (1863-1944) nem ment férjhez, és mint zongoratanárnő, festő és költő tevékenykedett. Öccse, Dr. Adalbert Remmert (1869-1936) II. Vilmos császár (1888-1918) háziorvosa volt.

Martha első zongoraleckéit édesanyjától és a közeli Glogauban a család mindenkori magántanárától kapta, aki 1860-65 között valószínűleg Ludwig Meinardus (1827-1896), 1865-66 között pedig Wilhelm Tappert (1830-1907) Kullak-tanítvány, Liszt tisztelője volt. Hogy kislánként mennyire volt sikeres, nem tudjuk – de már fiatalon zongorista akart lenni, s ezért 1867-ben, konfirmációja után szülei akarata ellenére Berlinbe költözött a nagyanyjához, Friderike Späth-Remmerthez (1798-1870), Ludwig Remmert (1795-1860) porosz királyi pénzügyi felügyelő tehetős özvegyéhez. Martha 1868 és 1871 között Theodor Kullak (1818-1882) Új Zeneakadémiáján képezte tovább magát; ezidőtájt ismerkedett meg Anton Rubinsteinnel (1829-1894) is. Nagyanyja halála után, amikor szülei le akarták állítani további zongorista tanulmányait, Martha energikusan tiltakozott. Rubinstein megszerezte számára Elena Pawlowna (1807-1871) nagyhercegnő támogatását, s így tovább dolgozhatott Kullakkal. 1870/71-ben Carl Tausig (1841-1871) Liszt-tanítványnál is tanult. 1871 augusztusában Weimarba utazott, ekkor kereste föl először Liszt Ferencet, hogy előjátsszék neki. E találkozásról A. W. Gottschalg (1827-1908) részletesen tudósít:

„Az augusztus 13-i záró matinén [...] először Liszt Koronázási indulója hangzott el a zeneszerző és Martha Remmert kisasszony előadásában. A nevezett ifjú hölgy, Kullak tanítványa Berlinből, határozott zongorista-tehetség lévén, Lisztnél barátságos fogadtatásra talált, s a szeretetre méltó Nagymester minden túlerheltsége ellenére ahányszor csak tehette, a tőle megszokott zseniális módon dolgozott Chopin, Schumann stb. művein a tehetséges művésznővel, aki még Chopin g-moll balladáját és Liszttel négykézre Bülow „Des Sängers Fluch” („A dalnok átka”) megrázó balladáját is kiválóan adta elő. A szóban forgó ifjú virtuózban ugyanis a kiművelt, határozott technikán kívül megvan az a 'valami', ami egyedül szenteli igazán föl a valódi művészt: értő és költői felfogás, az érzés tűzzel és energiával párosuló melegsége. Bizonyos, hogy Remmert kisasszony, amennyiben kimondott tehetsége szerencsésen kibontakozik, igen jól megállja majd a helyét a Liszt-iskola kiváló hölgy-virtuózai: Sophie Pflughaupt, Aline Hundt, Sara Heinze, Hirschfeld asszony, Sophie Menter, Marie Krebs, Pauline Fichtner, Anna Mehlis, Hilda Thegerström, Martha von Sabinin és mások mellett.”

Az 1871/72-es téli szezomban Martha Remmert Lissában debütált a boroszlói Lüstner-testvérpár, Otto (1839-1889) és Louis (1840-1919) quartett-estélyén, Chopin g-moll balladájával és Liszt E-dur polonézával. Erről a sajtó is tudósított, kiemelve a művésznő ragyogó és biztos technikáját, de a kritikus még további fejlődést tartott szükségesnek a darabok poézisának ugyanolyan szintű kifejezése terén. 1872 tavaszán még három további nyilvános szerepléséről tudunk, amelyek után a sajtó egyik része kritizálta a művésznő túl hetyke, túl erélyes, nem eléggé nőies előadásmódját, másik része viszont elismeréssel szólt kiváló jelentőségű, markáns játékmódjáról. E három koncert után Martha visszatért Weimarba Liszthez, akinek tanítványa maradt egészen 1886-ig, a Mester haláláig. Nemsokára Sziléziából Weimarba költözött Martha egész családja is, mivel immáron Martha jobban el tudta tartani a családot, mint jószágigazgató apja.

Amikor Liszt a nyári hónapokban Weimarban tartózkodott, sok más hölgytanítvánnyal együtt Martha is vele volt. 1873-ban Amy Fay (1844-1828) például arról tudósít, hogy Remmert Liszt Esz-dúr zongoraversenyét játszotta a Mesterrel. Carl Lachmund (1857-1929) pedig arról ír, hogy 1882-ben együtt voltak Liszt jénai barátjánál, Carl Gillénél (1813-1899), ahol még velük volt a tanítványok közül Eugen d'Albert (1864-1932), Alfred Reisenauer (1863-1907), A. W. Gottschalg, Vera Timanoff (1855-1942) is. Ugyancsak ő tudósít arról, hogy Remmert előjátszotta Weimarban Bach *Toccata és Fúgá*jának Tausig-féle átíratát. Alexander Borodin (1833-1887) is megemlékezett Martháról.

Azokban a hónapokban, amikor Liszt nem volt Weimarban, Remmert 1872-1876 között Weimarban és sok más német városban koncertezett mint szólista. Négy év alatt legalább 70 koncertet adott. Műsorán túlnyomórészt Liszt művei szerepeltek, de játszott Chopin, Schubert, valamint Kullak, Rubinstein és Tausig darabjaiból is. 1876-tól távolabbi és hosszabb koncertkörutakra is vállalkozott. Bámulatos módon ügynök vagy más kísérő nélkül utazott; megfordult 1876/77-ben Magyarországon, 1877-ben és 1883-ban Svájcban, 1878-ban Bécsben és Prágában, 1883-ban Dániában, 1885/86-ban ismét Magyarországon, 1886-ban Romániában, Törökországban és Görögországban, 1886/87-ben Oroszországban és Finnországban, 1887/88-ban Angliában, 1893-ban ismét Dániában, 1894/95-ben az Ozmán Birodalomban Kairóig, 1896-ban pedig Svédországban, ahol általában mindig legalább 30 koncertet adott. Csupán német városokban több, mint 300 hangversenyt tudjuk dokumentálni 1877 és 1900 között. Mindenütt különösen méltó Liszt-tanítványként ünnepelték és tisztelték.

Az Allgemeiner Deutscher Musikverein (Általános Német Zeneegylet) 1881-es zeneművész-gyűlésén Liszt *Haláltáncát* játszotta., azt a művet, amelyet rendkívüli nehézsége miatt Hans von Bülow (1830-1894) és Julius Zarębski (1854-1885) kivételével addig más nem játszott, Remmert azonban már 1876-ban Magyarországon, 1877-ben Weimarban és 1878-ban Bécsben is nagy sikerrel játszotta a művet – mindhárom helyen első előadásként. Gottschalg így ír erről: „*Még a Haláltáncot is, amelyről Liszt félt, mert köztudott volt, hogy Bülow-n kívül alig egy-két zongorista merte előadni, kedvezően fogadták a ragyogó előadás következtében; 'szabadalmaztathatja a darabot', így hangzott a zeneszerző beszédes bizonyítványa, amelyhez hasonlót a darab óriási nehézségei miatt igen kevés zongorista kaphat meg.*”

Remmert magdeburgi ügyeiről Borodin tudósít részletesen. Az Arthur Nikisch (1855-1922) által vezényelt koncertről valamennyi újság hasonlóan tudósít: „*Lisztnek a Dies irae-re komponált Haláltánc a legmeggrázóbb, amit hangokban valaha is komponáltak. A zongorahős nő Martha Remmert e zenei kolosszus megszólaltatásával idegeinket pattanásig feszítette. Ez a démoni erő és hatalom minden hallgatót bámulós csodálatra kell, hogy ragadjon.*” Az előadás azonban nemcsak Liszt műve áttörését segítette, hanem óriási elismerést is szerzett a zeneszerző Lisztnek és mindenekelőtt a zongorista Martha Remmertnek. A kritikusok ettől kezdve a létező legjobb női zongoristák közé sorolták. A következő években Martha és más Liszt-tanítványok még sokszor eljátszották a *Haláltáncot*, s ez volt a kezdete annak, hogy a művet immár általánosan elfogadták.

Liszt 70. születésnapjának lipcsei ünnepein Remmert az 1. Esz-dúr zongoraversenyt játszotta „*véget nem érő tetszésnyilvánítást*” kiváltva. 1881-től a kritikusok a legjobb élő zongoraművésznők közé sorolták. 1883-as dániai koncertjeivel kapcsolatosan Charles Kjerulf (1858-1919) zenekritikus más híres művésznőkkel összehasonlítva azt írta, hogy Martha Remmert „*a tiszta, hamisítatlan pezsgő*”, akiben „*szellem és szenvedély gyöngyözik*”.

Németországi koncertjeiről is számos elismerő kritika jelent meg, ezek közül most csak néhány jellemzőt idézünk. Drezdában 1883-ban ezt írták: „*Modulációkban gazdag, behízelt hangon játszik, amelytől azonban távol áll minden mesterkedtség, de mégis minden igénynek megfelel, és minden apró árnyalat világosan kivehető. Szenvédéllyel játszik, bensőségesen, birtokában nemcsak a technikának, hanem a léleknek is.*” Újra meg újra hangsúlyozták annak a jelentőségét, hogy Remmert Lisztnél tanult – 1888-ban például így: „*Liszt egyik igazi tanítványa Martha Remmert, akit újabban, bárhol is lépett föl, Sophie Menterrel hasonlítottak össze, és pedig egyáltalán nem Martha rovására. [...] Az évek során Martha Remmert széleskörű, Európa minden részére kiterjedt koncertkörútjai során a Liszt-iskola egyik legmeggyőzőbb apostolává vált. [...] Nemcsak mert bámulatos erővel nyúl a modern virtuozitás legnehezebb problémáihoz és könnyedén megoldja őket, nemcsak mert láthatólag olyan technikával van felvértezve, amely aligha marad el biztonság és merészség tekintetében bármely kolléganőjétől – hanem mert erős szellemi hatalommal képes hallgatóira hatást gyakorolni, és elsősorban ezen tulajdonsága révén nyer játéka oly meglepő, női zongoristáknál csak ritkán fellelhető nagyszerű jelleget. Az irigylésre méltó fizikai kitaráshoz nála az érzés különösen megkapó gyöngédsége párosul.*” Otto Lessmann (1844-1918) zenekritikus pedig így írt 1894-ben: „*Azon zongoraművésznők között, akik nem csupán röviden tűnnek föl, hanem hírük évről-évre növekszik hazájukban éppúgy, mint kiterjedt utazásaik során, Martha Remmert kétségkívül kiemelkedő helyet foglal el. [...] Európa minden fővárosában volt alkalma a kritikának méltatni a művésznek rendkívüli teljesítményeit, s nem volt túl ritka, hogy a hűvösen mérlegelő ítélet eltűnt a lelkesedés mámorában, amelynek a kritikusok a közönséggel egyetértésben megadták magukat. Pétervárott vagy Konstantinápolyban, Koppenhágában vagy Bukarestben, Athénben vagy Londonban és Berlinben Martha Remmert dicsőségesen és sikerrel kiállta a versenyt a nyilvános elismerésért legünnepeltebb kolléganőivel, Menterrel, Essipoffal, Carrenoval és másokkal. Hogy a művész nem nyugodott tétlenül a nyolcvanas években begyűjtött babérjain, hanem sokkal inkább buzgón törekedett rá, hogy megtartsa a művészvilágban meghódított helyét, bizonyították az 1894 januárjában és februárjában adott berlini hangversenyei, valamint a lipcsei Liszt Egylet IV. koncertjén való fellépése is. Ritka egyetértéssel sorolja mindkét városban a kritika Remmert kisasszonyt korunk legragyogóbb pianista jelenségei közé.*”

Martha Remmert 1881 és 1918 között szólístaként egyértelműen Németország legjobb zongoraművésznői közé számított. Nem kevés koncertet adott azonban zongorakísérőként is, így koncertútjai voltak 1882/83-ban Marianne Brandt (1842-1921) és Magda Boetticher, 1895 körül pedig Elisabeth Gerasch énekesnőkkel. Az 1896 és 1905 közötti években kamaramuzsikusként több igen sikeres Beethoven-estet rendezett, amelyeken Anton Hekking (1856-1935), Waldemar Meyer (1853-1940), Henri Petri (1853-1914) és Georg Wille (1869-1958) működött közre.

Remmert számos kitüntetésben részesült. Weimarban Sophie, Sachsen-Weimar-Eisenach nagyhercegnéje (1824-1897) 1881-ben udvari zongoristájává nevezte ki. A weimari nagyhercegektől 1892-ben megkapta a Művészetért és Tudományért ezüst érdemrendet, 1914-ben pedig ugyanezen érdemrend arany fokozatát a koronával. Nápolyban és Cataniában is kitüntették, Dániában pedig 1883-ban a Daneborg-Orden mellett dán királyi kamaraművésznő címet is kapott. 1886-ban III. Sándor cár értékes briliáns-brossal és oklevéllel tüntette ki. Erzsébet romániai királyné (Carmen Sylva, 1843-1916) is megajándékozta és 1895-ben román királyi kamaravirtuózzá nevezte ki. Max Reger (1873-1916) Remmertnek ajánlotta J. S. Bach *Esz-dúr orgonapreludium és fúgá*jából készített zongoraátíratát (1896) és saját *Fünf Humoreskenjét* (1899).

Martha Remmert 1873-1895 között Liszt városában, Weimarban lakott, ezután azonban visszatért Berlinbe. Tíz évvel Liszt halála után így foglalta össze a helyzetet: „Weimar, amely egykor minden kiváló szellem gyűjtőpontja volt, minden fénylő és melengető sugár gyűjtőpontja – nincs többé.” Berlinben 1900-ban megalapította az első „Franz Liszt-Academie”-t és 1905-ben az első német „Franz Liszt-Gesellschaft”-ot.

Remmertől fennmaradt egy kompozíció is: *Erinnerung an San Stephano (Musikalische Skizzen): 4 Stücke für Klavier. 1. Gondellied – 2. Schlummerlied – 3. Andante espressivo – 4. Valse.* A művet 1911-ben Törökországban a Carsamba Bogazici Egyetemen elő is adták. Hangfelvételt eddig nem sikerült találni Remmert előadásában: a művész talán tartott az új technikától és attól, hogy közönség nélkül, „csak” egy technikai berendezés számára játsszék.

Martha Remmert már 1876-ban megkezdte zongoratanári működését a Liszt-barát Lichnowsky herceg gyermekeivel a Toppau melletti Grätz kastélyban. Carl Alexander, Sachsen-Weimar-Eisenach nagyhercegének leányait is tanította: Maria Alexandrine (Zitta, 1849-1922) hercegisasszonyt (a későbbi Reuss zu Köstrich hercegnét), valamint Elisabeth (1854-1908) hercegisasszonyt (ő később Mecklenburg-Schwerin hercegnéje lett). Lujza dán királyné (1817-1898) is Remmert tanítványa volt. Mindannyiukkal sokáig fennmaradt a baráti viszony. Remmertet Bécsbe és Berlinbe is hívták zeneiskolákhoz és akadémiákhoz. 1900 körül kezdte magát zongoratanárnóként nyilvánosan hirdetni: a „Der Klavierlehrer” folyóiratban 1901 és 1915 között csaknem folyamatosan megjelent ilyen apróhirdetése. Zongoratanárnóként 1903-tól tagja volt a Xaver Scharwenka által alapított Zenepedagógiai Szövetségnek, amelyben vezetőségi tag is lett.

1900-ban megalapította a „Franz Liszt-Academie”-t. Más ilyen, kizárólag Liszt-orientált zongoristaképző intézmény ekkor nem létezett, mert a weimari Nagyhercegi Zeneiskola és Ida Volkmann (1838-1912) nürnbergi zeneiskolája időközben jelentőségét veszítette. Remmert célja az volt, hogy „a liszti művészetnek pedagógiai úton egy mindenkor megújuló emlékművet” állítson. Az akadémia mottója ez volt: „A szellemből születessék meg a technika. Ne a zongora mechanikájából. Az érzés magasztosságából bontakozzék ki a virtuozitás.” Arról volt szó, hogy kevesebb technikai drill legyen, a technikailag tökéletes zongorajáték inkább a virtuóznak művészi-alkotói önkifejezése legyen. Az akadémiának négy részlege illetve tanítási szintje volt: előkészítő osztály, akadémiai kiképző osztály, koncert osztály és válogatott pedagógus-osztály. Nyilvános ellenpont-, zeneszerzés-, esztétika- és zenetörténet-kurzusok is voltak. Remmert már két év múltán előterjesztette a weimari Nagyhercegi Államminisztériumnak azt a javaslatot, hogy akadémiáját Berlinből Weimarba helyezze át. Weimarban szerette volna nők számára is megnyitni az oktatást partitúraolvasás és partitúrajáték, vezénylés és valamennyi zenekari hangszer területén. Bár az Államminisztérium jóakarátulag állt a tervhez, végül megint mégis férfit hívtak meg új vezetőül (Erich Wolf Degner személyében).

Berlini akadémiaja mellett Remmert Gothában is alapított egy „Franz Liszt-Academie”- részleget, ahol – akárcsak Berlinben – előadói estek, vizsga- és diákelőadások voltak. A koncertekről szóló újságcikkek alapján 1900 és 1904 között 11 tanárt és 70 növendéket név szerint is ismerünk. A „Franz Liszt-Academie” több, a maga korában híres művészt adott a világnak, köztük volt Käthe Heinemann (1891-1975), Milan Sokoloff (1884-?), Dario Saavedra (Daan Samuels, 1876-1909).

SOIRÉE MUSICALE

DONNÉE
EN L'HONNEUR DE S. A. LE KHÉDIVE
PAR
M^{LE} MARTHA REMMERT
PIANISTE DE LA COUR ROYALE DE SAXE

PROGRAMME

I. a) Polonaise CHOPIN
b) Le Soir SCHUMANN
c) Serenata MOSZKOVSKY
d) Marcia alla Turca BEETHOVEN

II. a) Romance RUBINSTEIN
b) La Lisonjera CHAMINADE
c) Menuetto PADEREVSKY
d) Rákócymarsch LISZT

III. a) Soirée de Vienne SCHUBERT-LISZT
b) Paraphrase über Hochzeitsmarsch und Elfenreigen MENDELSSOHN-LISZT

Piano à queue «Blüthner»
Représentant pour l'Égypte: Hugo Hackl.

Akadémiájának részeként Martha Remmert egy reformpedagógiai szemináriumot is szeretett volna létrehozni, amelynek alapszabályait, sőt vizsgarendjét is összeállította. Liszt századik születésnapja alkalmából, 1911-ben pedig kidolgozta egy „Freie Meisterschule für Musik” (szabad zenei mesteriskola) koncepcióját is. Ez valamilyen zenei és színházi szabadegyetem-féle lett volna, önkéntes tanárokkal és hallgatókkal. „*Semmitéle igazgatóság nem gyakorol majd egyetlen művészi irányzat szerint sem befolyást. Szabad és egyetemes legyen – amilyen Liszt volt – a művészeti irányzatok képviselése*” – állt a koncepciót ismertető iratában. Ezek az elképzelései azonban nem találtak termékeny talajra. Az I. világháború és a nyugtalan politikai és gazdasági viszonyok véget vetettek a pedagógiai terveknek, sőt magának a „Franz Liszt-Academie” működésének is.

Túlélte azonban az I. világháborút a Remmert által 1905-ben Berlinben alapított „Franz Liszt-Gesellschaft” (Liszt Ferenc Társaság), amelynek Martha harminc esztendőn át elnöke volt. Célja Liszt emlékének és zenei munkásságának megőrzése volt olyan időkben, amikor a lipcsei, valamint a bécsi Liszt-Egylet és a weimari Liszt-Alapítvány is jelentéktelenné vált. A Magyarországon 1893-ban alapított Liszt Ferenc Társaság 1902-ben feloszlott, s noha Weimarban működött egy Liszt-múzeum és Liszt-archívum, a nyilvánosság számára már alig folyt intézményesített vagy bármilyen munka a Liszt-recepció érdekében. A „Franz Liszt-Gesellschaft” célja az volt, hogy őrizze Liszt eszméit és támogassa a fiatal tehetségeket. „*Örömmel állunk ki, készek vagyunk önzetlen odaadásra művészetünkért és harcba a virtuozkodás és öncélú technika ellen. Az érzések hamissága és a szegényes gondolatok tehetetlensége ellen.*”

A társaság alapításakor Remmert felhasználta számos egykori Liszt-tanítványhoz és a Liszt-kör tagjaihoz fűződő kapcsolatát. Eugen d'Albert, Apponyi Albert gróf, Auer Lipót, Marianne Brandt, Rudolf M. Breithaupt, Ludwig Bösendorfer, Cornelius Bronsgeest, Ferruccio Busoni, P. Carnegie Simpson, César Cui, Carl Fuchs, August Göllerich, Edvard Grieg, Berthold Kellermann, Carl Klindworth, Frederic Lamond, Franz von Liszt [a zeneszerző unokaöccse], Arthur Nikisch, Peter Raabe, Alfred Reisenauer, Nikolaus Rimsky-Korsakoff, Bertrand Roth, Emil von Sauer, Max von Schillings, Giovanni Sgambati, Camille Saint-Saëns, Christian Sinding, Edgar Stillman Kelley, Richard Strauss, Siegfried Wagner, Felix von Weingartner és Zichy Géza gróf mind e Liszt-körhöz tartoztak, és sokan közülük több-kevesebb ideig aktívan közreműködtek a Liszt-társaságban.

A legnagyobb és legjelentősebb rendezvények, amelyeket Remmert a Társasággal szervezett, a zeneünnepek voltak: 1911-ben Berlinben Liszt 100. születésnapja alkalmából, 1912-ben Sondershausenben, 1914-ben Altenburgban, 1918-ban Meiningenben, 1921-ben Den Haagban, 1921-ben Bad Kissingenben, 1930-ban Den Haagban és 1931-ben Meiningenben. A zeneünnepek gyakran több napig tartottak, és számos ismert közreműködőjük volt. Remmert nemcsak szervező munkát végzett, hanem kóruskarnagyként és karmesterként is közreműködött. Ezenkívül 1904-től kezdve előadó utakra is vállalkozott, amelyeken Lisztről beszélt és műveit játszotta.

1933-ban az immáron nyolcvan esztendőes Remmert elköltözött Berlinből, hogy élete alkonyát hűgával együtt Coburg in Neuses mellett töltsse. Zenészként már alig tevékenykedett, beteg hűgát ápolta, és egy helybeli zenekedvelőnek elkezdte emlékezeit diktálni. Írt egy forgatókönyvet („szcenáriumot”) is egy Liszt-filmhez, amely azonban Magyarországon 1933 körül nyomtalanul eltűnt.

Négy héttel húga, Margarethe Benda halála után, 1941. január 24-én, 86 éves korában Martha Remmert is elhunyt. Hagyatékát másik húga, Gertrud Remmert rendezte, és a szakmai dokumentumok nagy részét 1944. január 13-án elküldte Weimarba a Liszt Múzeumnak, ahol a jelen írás szerzője mintegy hatvan év múltán fedezte fel újra ezt a hagyatékot.

Martha Remmert sírja Coburg-Neuses temetőjében már nincs meg. Tiszteletére azonban 2014-ben emléktáblát helyeztek el a temetőkápolna falán.

1. Neue Zeitschrift für Musik (NZfM) 1871, 327f.
2. Musikalisches Wochenblatt 1871, 13.
3. Amy Fay, *Musikschulen in Deutschland – Aus Briefen an die Heimath*, Berlin, Oppenheim 1882, 147.
4. Carl Valentin Lachmund, *Mein Leben mit Franz Liszt. Aus dem Tagebuch eines Liszt-Schülers*, Eschwege 1970, 90f.
5. Uo., 131.
6. Ernst Kuhn (ed.), *Alexander Borodin – sein Leben, seine Musik, seine Schriften. Musik konkret*, Bd. 2, Berlin 1992, 172-180.
7. NZfM 1876, 61.
8. Neue Berliner Musikzeitung, 1877, 20f.
9. Gazette de Lausanne, 1883 okt. 10 és okt. 20.
10. NZfM 1878, 126; 1878, 96; 1889, 163; és The Musical Times 1887, 476.
11. NZfM 1883, 192.
12. NZfM 1886, 500.
13. NZfM 1886, 251.
14. Dieter Nolden, „Martha Remmert und Russland”, in: Freia Hoffmann (ed.), *Reiseberichte von Musikerinnen des 19. Jahrhunderts*, Hildesheim 2011, 261-295.
15. NZfM 1887, 489 és 1888, 487.
16. NZfM 1893, 375.
17. Illustrierte Ungarische Zeitung (Budapest) 1886, 560.
18. Dezső Legány, *Liszt and His Country 1874-1886*, Budapest 1992, 168.
19. NZfM, 1881. márc. 3, 243.
20. Ernst Kuhn (ed.), *Alexander Borodin*, 172-180.
21. Leipziger Nachrichten 1881. június 15.
22. Dezső Legány, *Liszt and His Country 1874-1886*, Budapest 1992, 168.
23. Anna Morsch, *Deutschlands Tonkünstlerinnen: biographische Skizzen aus der Gegenwart*, Berlin 1893, 168-170.
24. La Mara (Marie Lipsius), *Franz Liszts Briefe an die Fürstin Carolyne Sayn-Wittgenstein*, Bd. 7, Leipzig 1902, Nr. 383, 393f.
25. NZfM, 1881. december 16, 526.
26. Charles Kjerulf, in *Dags-Avisen* 1883 [Dánia], egy régi fordítás szerint (GSA 59/501).
27. Sächsischer Volksfreund, Dresden, 1883. október 7.
28. Illustrierte Zeitung, 1888. június 2.
29. Allgemeine Deutsche Musikzeitung, Berlin, 1894. április 6, 202f.
30. NZfM 1883. január 12, 1883. november 30.
31. NZfM 1894, 305; 1896, 572-573; 1897, 65 és 187; 1898, 32.
32. Signale für die musikalische Welt, Leipzig 1883, 582.
33. [Martha Remmert], *Dem Gedächtnis Franz Liszt's – Zur Gründung der Franz Liszt-Gesellschaft*, GSA 59/481.
34. Ma: Hradec nad Moravici (Opava), Csehország. Liszt közeli jóbarátja valójában a korán, tragikus körülmények között elhunyt Felix von Lichnowsky herceg (1814-1848) volt, itt azonban Felix testvéréről, Karl von Lichnowsky hercegről (1819-1901) és leányairól, Marie Karoline (1861-1933) és Margarethe Eleonore Marie Caroline (1863-1954) hercegkiaszonyokról van szó [Eckhardt Mária megjegyzése].
35. NZfM 1878, 73 és NZfM 1885, 373.
36. Der Klavier-Lehrer, 1904, 319f.
37. Alapító okirat, GSA 59/491,3.
38. Martha Remmert, *Satzung der Franz Liszt-Akademie*, GSA 491,1.
39. Martha Remmert, *Statut und Prüfungsordnung des Seminarkurs für die Reformpädagogik*, GSA 59/491,2.
40. Martha Remmert, *Exposé der zur Hundertjahresfeier des Geburtstages unseres unsterblichen Meisters Franz Liszt geplanten Gründung der „Freien Meisterschule für Musik”*, GSA 491,4.
41. Martha Remmert, *Dem Gedächtnis Franz Liszt's. Zur Gründung der Franz Liszt-Gesellschaft*, GSA 59/481.
42. Leipziger Tageblatt, 1911. szeptember 26.
43. Neue Musikzeitung Stuttgart, 1912. október 7, Leipziger Nachrichten, 1912. szeptember 23 és 24.
44. Altenburger Zeitung, 1914. április 28 és 29; Der Klavierlehrer, 1914, 235.
45. Allgemeine Musikalische Zeitung, 1918. március 14.
46. Het Vaderland [Den Haag], 1921. május 14 és 21; Leipziger Tageblatt, 1921. június 8.
47. Die Post [Berlin], 1904. április 28.
48. Ld. a következő leveleket: Gerster Jolán Remmerthez, 1933. augusztus 10; nagylángi gróf Zichy Jánosné Remmerthez, 1936. szeptember 1; Remmert Gerster Jolánhoz, 1938. január 29.
49. Coburger Tageblatt, 2012. június 14.
50. Der Rundblick [Neuses], 9.

Mária Eckhardt

The following article was submitted for publication in our journal by Dieter Nolden, a member of our fellow association, the Deutsche Liszt-Gesellschaft. Nolden is working on the compilation and publication of a detailed biography of a German Liszt-pupil, who is also particularly important for us in Hungary, because she followed Liszt to the Music Academy in Budapest as well (in the 1875/76 and 1876/77 academic years), gave concerts in Hungary several times, and later – as a founder and prime mover of a very active German Liszt Society – was in contact with the officials of the Hungarian Liszt Society in the 1930's. We hereby publish Nolden's "Kurzbiographie", in a slightly abridged version with the kind permission of the author. It paints an expressive picture of an extraordinary musician and a devoted and tireless advocate of Liszt. [E. M.]

A PUPIL OF LISZT: MARTHA REMMERT (1853-1941) – A SHORT BIOGRAPHY

(Dieter Nolden)

Martha Remmert was once a significant Liszt pupil, but her memory is now long forgotten. Her bequest - preserved in the Goethe-Schiller Archives (GSA) in Weimar – was discovered after more than 60 years, and its evaluation and the related research have brought to light completely new knowledge about a really extraordinary Liszt pupil: Martha Remmert was a very successful pianist in Germany, England, Denmark, Russia, Hungary, and in the whole of the Ottoman Empire right down to Cairo. She was recognized as one of the best female pianists of her age. In addition to that, she was also a teacher, and gave piano lessons to e.g. the daughters of Carl Alexander, the Grand Duke of Sachsen-Weimar-Eisenach (1818-1901) and of Prince Karl Lichnowsky (1819-1901), who were both friends of Liszt. Martha Remmert founded the "Franz Liszt-Akademie" in Berlin (1900-1914), which also had a branch in Gotha. Moreover, Martha Remmert also brought to life the "Franz Liszt-Gesellschaft" in Berlin (1905-1935), along with several prominent personalities from the former Liszt-circle, to keep the memory of Franz Liszt alive after the turn of the century. Remmert and the Liszt-society organized noteworthy Liszt musical festivals in Berlin, Sondershausen and Altenburg, where she also appeared as a choral conductor.

Martha Remmert was born on August 4th 1853 in Gross Schwein by Gramschütz in the Glogau district of Lower Saxony (from 1945: Duża Wólka, Poland), as the eldest child of Elwine Wegener (1832-1919) and the land-steward Otto Remmert (1824-1883). Her birthplace, a large farm-house still exists there. Her sister, Margarethe (1857-1940) became an actress, and was married to Dr. Oskar Benda (1845-1915, a theatre manager in Freiburg and Gotha). Her younger sister, Gertrud (1863-1944) never married, and worked as a piano teacher, painter and poet. Her younger brother, Dr. Adalbert Remmert (1869-1936) became the medical adviser of Kaiser Wilhelm II. (1888-1918).

Martha received her first piano lessons from her mother, and then from the current private teachers of the family in Glogau, who were probably Ludwig Meinardus (1827-1896) between 1860-65, and in 1865-66 Wilhelm Tappert (1830-1907), a pupil of Kullak and an admirer of Liszt. We don't know how successful she was as a little girl – but she already wanted to be a pianist at a young age, which made her move, against her parents' wishes, to live with her grandmother in Berlin in 1867, just after her confirmation. Her grandmother was Friderike Späth-Remmert (1798-1870), the wealthy widow of Ludwig Remmert (1795-1860), a Prussian royal financial inspector. Between 1868 and 1871, Martha attended Theodor Kullak's (1818-1882) New Musical Academy; she also became acquainted with Anton Rubinstein (1829-1894) in those years. After her grandmother's death, when her parents wanted to put an end to her further piano studies, Martha protested vigorously. Rubinstein obtained for her the support of Grand Duchess Elena Pawlowna (1807-1871), and thus she could continue working with Kullak. She also attended courses with the Liszt-pupil Carl Tausig (1841-1871) in 1870/71. In August 1871 she travelled to Weimar, and this was the first time she visited Ferenc Liszt for an audition. We have a detailed report of this encounter written by A. W. Gottschalg (1827-1908):

"At the closing matinee on August 13th [...] the first piece was Liszt's Coronation March performed by the composer and Miss Martha Remmert. Liszt gave a warm reception to the young lady, a pupil of Kullak from Berlin, and definitely a pianist-talent; and the loveable Grand Master, despite having an overloaded schedule, worked with the talented artist on works by Chopin, Schumann, and others in his usual genial manner. No wonder that she performed even Chopin's Ballade in G minor and Bülow's harrowing ballad "Des Sängers Fluch" (The Minstrel's Curse) in an excellent manner, the latter four-handed with Liszt. The afore-mentioned young virtuoso, in addition to her well-equipped and precise technique, definitely has that 'something', which is the only actual consecration of the real artist: understanding and poetic apprehension, the fervour of feeling conjugated with fire and energy. It is certain that Miss Remmert, should her obvious talent blossom favourably, will stand her ground among the excellent lady-virtuosos of the Liszt-school: Sophie Pflughaupt, Aline Hundt, Sara Heinze, Mrs. Hirschfeld, Sophie Menter, Marie Krebs, Pauline Fichtner, Anna Mehlig, Hilda Thegerström, Martha von Sabinin and others."

In the winter season of 1871/72 Martha Remmert debuted at the quartet-soirée of the Lüstner brothers – Otto (1839-1889) and Louis (1840-1919) – in Wrocław (Breslau), with Chopin's Ballade in G minor and Liszt's Polonaise in E major. The press report about the performance is still rather low-keyed, the reviewer pointed out the brilliant and secure technique of the pianist, but also the necessity of further development to express the poetry of the compositions at the same high level. We have knowledge of three further public appearances of hers in the spring of 1872, when the press reports criticised her too confident, too powerful and not womanly enough way of playing on the one hand, while on the other they praised her clear-cut and remarkable performance. After these three concerts Martha returned to Liszt in Weimar, and remained his pupil right up until 1886, the Maestro's death. Soon afterwards Martha's whole family moved to Weimar from Silesia, as Martha could already provide for the family better than her land-steward father.

When Liszt stayed in Weimar in the summer months, Martha was with him along with several other female pupils. For example in 1873 Amy Fay (1844-1828) reported that Remmert played Liszt's Piano Concerto in E flat major with the Maestro, while Carl Lachmund (1857-1929) wrote that in 1882 they were together at Carl Gille's home (1813-1899), Liszt's friend in Jena, where Eugen d'Albert (1864-1932), Alfred Reisenauer (1863-1907), Alexander Wilhelm Gottschalg, and Vera Timanoff (1855-1942) were also part of the company. We also learn from his report that Remmert played the Tausig-transcription of Bach's *Toccatà and fugue* in Weimar. Alexander Borodin (1833-1887) makes mention of Martha as well.

During the months when Liszt was not in Weimar, between 1872-1876 Remmert gave concerts in Weimar and in several other German towns as a soloist. She gave at least 70 concerts in four years. Her repertoire included mostly Liszt's compositions, but she also played works by Chopin, Schubert, Kullak, Rubinstein and Tausig. From 1876 she also undertook farther and longer concert tours. Amazingly, she travelled without an agent or any other companion, and appeared in 1876/77 in Hungary, in 1877 in Switzerland, in 1878 in Vienna and Prague, in 1883 in Denmark, in 1885/86 again in Hungary, in 1886 in Romania, Turkey and Greece, in 1886/87 in Russia and Finland, in 1887/88 in England, in 1893 in Denmark again, in 1894/95 in the Ottoman Empire right down to Cairo, and in 1896 in Sweden, giving at least 30 concerts on each of her tours. We have documents of her more than 300 concerts just in different German cities between 1877 and 1900. She was celebrated and honoured as a particularly worthy Liszt-pupil wherever she appeared.

She played Liszt's *Danse Macabre* at the yearly musicians' meeting of the Allgemeiner Deutscher Musikverein (General Music Association of Germany) in 1881, a composition that until then had only been played by Hans von Bülow (1830-1894) and Julius Zarębski (1854-1885) because of its exceptional difficulty. However, Remmert had already played it with great success in 1876 in Hungary, in 1877 in Weimar and in 1878 in Vienna – in each place as a premiere of the work. Gottschalg reported on her performance: *"Even the Danse Macabre - which Liszt himself was afraid of, as it was well known that only very few pianists dared to play it beyond Bülow – was received positively because of the brilliant performance; 'she can patent the piece', was the expressive certificate of the composer, a certificate received by just a very few pianists because of the enormous difficulties of the composition."*

We also have a detailed description by Borodin about what happened to Remmert in Magdeburg. All the papers reported on the concert conducted by Arthur Nikisch (1855-1922) in very similar tones: *"The Danse Macabre by Liszt based on the Dies irae is the most harrowing composition ever written in notes. The piano-heroine Martha Remmert took our nerves to breaking point by playing this musical monster. This demonic strength and power should arouse devoted admiration from everyone in the audience."* Indeed, the performance

not only helped the breakthrough of Liszt's composition, but also gained enormous recognition for the composer Liszt, and above all for the pianist Martha Remmert. From that time on, critics enrolled her among the best living female pianists in the world. Martha and other Liszt pupils went on playing the *Dance Macabre* several times in the following years, and this was the beginning of the composition's being widely recognized.

During the celebrations of Liszt's 70th birthday in Leipzig, Remmert played the 1st Piano concerto in E flat major *"provoking endless shouts of applause"*. From 1881 critics ranked her among the best living pianists. The music critic Charles Kjerulf (1858-1919) wrote in connection with her concerts in Denmark, comparing her with other famous female artists, that Martha Remmert was *"clear, genuine champagne sparkling with spirit and passion"*.

Several reviews of appreciation were published about her concerts in Germany as well; here we quote only a couple of typical ones from among them. In 1883 in Dresden *"The way she sounds is ingratiating and rich in modulations, but at the same time far from being affected, yet fulfilling all expectations, and showing each subtle shade and nuance. She plays with passion, intimately, in full possession of not just the technique, but also the soul."* Critics emphasized now and again the importance of the fact that Remmert was a pupil of Liszt – e. g. here in 1888: *"One of the genuine pupils of Liszt is Martha Remmert, who has recently been compared to Sophie Menter wherever she appeared, and the comparison was not in the least at Martha's expense. [...] As the years have passed by, Martha Remmert has become one of the most persuasive advocates of the Liszt-school throughout her concert tours covering all parts of Europe. [...] Not just because she addresses the most difficult problems of modern virtuosity with amazing power and can also solve them, not just because she is apparently armoured with a technique that makes her hardly second to any of her female colleagues in terms of security and bravery – but also because she has the strong spiritual power to exert influence on her audience, and this is the most important feature above all that gives her playing that extraordinary character, which is so surprising and rare among female pianists. In her case enviable physical endurance is conjugated with a particularly engaging tenderness of feeling."* And the music critic Otto Lessmann (1844-1918) wrote the following in 1894: *"Among the female pianists, who do not appear just for a short time, but whose fame is growing from year to year both in their respective homelands and during their extensive tours, Martha Remmert certainly has a prominent position. [...] Critics in each European capital have had the opportunity to appreciate this musician's extraordinary performances, and it has not been a rare event that due deliberation has disappeared in an ecstasy of enthusiasm that carried away not only the audience, but also the critics. In St. Petersburg or in Istanbul, in Copenhagen or in Bucharest, in Athens or in London and Berlin, Martha Remmert has stood up with success and glory to competition for public appreciation from her most celebrated female colleagues, Menter, Essipoff, Carreno and others. Her concerts in Berlin in January and February 1894, and her appearance at the 4th concert of the Liszt association in Leipzig proved that she has never rested on her laurels garnered in the 1880's, but has always striven eagerly to keep the position she has conquered in the artistic world. In rare unanimity critics in both cities rank her among the most brilliant piano phenomena of our age."*

As a soloist, Martha Remmert definitely ranked among the best female pianists in Germany between 1881 and 1918. Furthermore, she gave several concerts as an accompanist as well, e. g. in the concert tours in 1882/83 with the singers Marianne Brandt (1842-1921) and Magda Boetticher, and around 1895 with Elisabeth Gerasch. As a chamber musician she organized several very successful Beethoven-evenings between 1896 and 1905 with the participation of Anton Hekking (1856-1935), Waldemar Meyer (1853-1940), Henri Petri (1853-1914) and Georg Wille (1869-1958).

Remmert was awarded several titles and honours. In 1881 she was appointed court pianist at Weimar by Sophie the Grand Duchess of Sachsen-Weimar-Eisenach (1824-1897). The Grand Dukes of Weimar awarded her the silver medal for Arts and Sciences in 1892, and the golden medal with the crown of the same order in 1914. She was also awarded orders in Naples and Catania, and in Denmark she received the Daneborg-Orden and the title of Danish royal chamber musician in 1883. She was awarded a valuable brilliant brooch and a certificate of merits by the Russian Emperor Alexander III in 1886. The Romanian Princess Consort Elizabeth (Carmen Sylva, 1843-1916) also honoured her, and in 1895 appointed her as the Romanian royal chamber virtuoso. Max Reger (1873-1916) dedicated his piano transcription of J. S. Bach's *Organ prelude and fugue in E flat major* (1896) and his own *Fünf Humoresken* (1899) to Remmert.

Martha Remmert lived in Weimar, the city of Liszt, between 1873-1895, but after that she returned to Berlin. Ten years after Liszt's death she summarized the situation as follows: "*Weimar, that once used to be the focus of all outstanding spirits, the focus of all shining and warming rays – no longer exists.*" She founded the first "Franz Liszt-Academie" in Berlin in 1900, and then the first German "Franz Liszt-Gesellschaft" (Franz Liszt Society) in 1905.

We also have knowledge of a composition by Remmert of which the score survives: *Erinnerung an San Stephano (Musikalische Skizzen): 4 Stücke für Klavier. 1. Gondellied – 2. Schlummerlied – 3. Andante espressivo – 4. Valse* (Memories of St. Stephen (Musical Sketches): 4 pieces for piano). The composition was performed in Turkey at the University of Carsamba Bogazici in 1911. So far there is no recording found that would have preserved any of Remmert's performances: perhaps the pianist was afraid of the new technology, and of playing without an audience, and "only" for a mechanical device.

Martha Remmert began her activity as a piano teacher already in 1876, teaching the children of Liszt's friend Prince Lichnowsky at the Castle of Grätz near Toppau. She also gave lessons to the daughters of Carl Alexander, the Grand Duke of Sachsen-Weimar-Eisenach: Princess Maria Alexandrine (Zitta, 1849-1922, later Princess Reuss zu Köstrich), and Princess Elisabeth (1854-1908), who later became Princess of Mecklenburg-Schwerin. The Danish Princess Consort Louise (1817-1898) was also a pupil of Remmert. She kept friendly relations with all of them for a long time. Remmert was also invited to Vienna and Berlin to music schools and academies. It was around 1900 when she started publicly advertising herself as a piano teacher: her classified advertisement was to be found in the journal "Der Klavierlehrer" almost continuously between 1901 and 1915. As a piano teacher, from 1903 she was a member of the Association of Musical Pedagogy founded by Xaver Scharwenka, where later she also became a member of the board.

In 1900 she founded the "Franz Liszt-Academie". At that time there was no other institution of the kind – i. e. an exclusively Liszt-oriented school for pianists – because the Music School of the Grand Duchy in Weimar and Ida Volkmann's (1838-1912) music school in Nürnberg had meanwhile lost their importance. Remmert's vision was "*to erect a continuously renewing monument to the art of Liszt in a pedagogical way*". The motto of the academy was this: "*Technique should be born from the spirit, and not from the mechanics of the piano. Virtuosity should blossom out from the sublimity of feeling*" It was all about less technical drills, as technically perfect piano playing should be rather the artistic self-expression of the virtuoso. There were four sections or educational levels at the academy: preparatory class, academic education class, concert class and a selected class of pedagogues. They also held public courses in counterpoint, composing, aesthetics and musical history. Just after two years Remmert submitted a proposal to the State Ministry of the Grand Duchy in Weimar to move her academy from Berlin to Weimar. She wanted to open up education there to women as well in score reading and score playing, conducting, and in the field of all kinds of instruments. Although the State Ministry received her proposal favourably, yet in the end a man was appointed again as the new head (Erich Wolf Degner).

In addition to her academy in Berlin, Remmert also founded a "Franz Liszt-Academie" branch in Gotha, where – similarly to Berlin – performer's evenings and examination concerts and pupils' concerts were held. We also know of about 11 teachers and 70 pupils from the years 1900-1904 by their names, based upon the newspaper articles about the concerts. The "Franz Liszt-Academie" gave several musicians to the world who were famous in their time, among them Käthe Heinemann (1891-1975), Milan Sokoloff (1884-?) and Dario Saavedra (Daan Samuels, 1876-1909).

Martha Remmert also wanted to establish a reformed pedagogical seminar as part of her academy, and she compiled its statutes and even its examination process. She also worked out the concept of a "Freie Meisterschule für Musik" (free musical master school) for the 100th birthday of Ferenc Liszt in 1911. This should have been a sort of free university in music and theatre, with voluntary teachers and pupils. "*There would be no kind of directory to exercise any influence of any certain artistic school. The representation of artistic trends should be free and universal – as was Liszt himself*" – she wrote in the paper presenting the concept. However, these ideas never really became close to being carried out. World War I and the turbulent political and economic environment put an end to her pedagogical projects, and even to the existence and operation of the "Franz Liszt-Academie".

However, the "Franz Liszt-Gesellschaft" (Liszt Ferenc Society), founded by Remmert in 1905 in Berlin and led by her as president for 30 years, survived World War I. The goal of the society was to preserve Liszt's memory and musical oeuvre in an era when the Liszt Associations in Leipzig and Vienna, as well as the Liszt Foundation in Weimar had lost their importance and influence. The Liszt Ferenc Society founded in 1893 in Budapest was dissolved in 1902, and although there was a Liszt Museum and Liszt Archives in Weimar, there was hardly any institutional or actually any kind of work available for the public in the interests of the promotion of Liszt's music. "*The aim of the "Franz Liszt-Gesellschaft" was to preserve Liszt's ideas and to support young talents. We stand out with pleasure; we are ready for unselfish commitment towards our kind of art, and for the fight against wanton technique and virtuosity. Against falseness of feeling and the impotence of meagre ideas.*"

Remmert used her connections with several former Liszt-pupils and members of the Liszt-circle when founding the society. Eugen d'Albert, Count Albert Apponyi, Lipót Auer, Marianne Brandt, Rudolf M. Breithaupt, Ludwig Bösendorfer, Cornelius Bronsgeest, Ferruccio Busoni, P. Carnegie Simpson, César Cui, Carl Fuchs, August Göllerich, Edvard Grieg, Berthold Kellermann, Carl Klindworth, Frederic Lamond, Franz von Liszt [the composer's nephew], Arthur Nikisch, Peter Raabe, Alfred Reisenauer, Nikolaus Rimsky-Korsakoff, Bertrand Roth, Emil von Sauer, Max von Schillings, Giovanni Sgambati, Camille Saint-Saëns, Christian Sinding, Edgar Stillman Kelley, Richard Strauss, Siegfried Wagner, Felix von Weingartner és Count Géza Zichy all belonged to this Liszt-circle, and many of them worked actively in the Liszt society, either for long or short periods of time.

The largest and most significant events that Remmert got organized through the Society were the Musical Feasts: in 1911 in Berlin on the occasion of Liszt's 100th birthday, in 1912 in Sondershausen, in 1914 in Altenburg, in 1918 in Meiningen, in 1921 in Den Haag, in 1921 in Bad Kissingen, in 1931 in Den Haag and in 1931 in Meiningen. These musical festivals often lasted several days featuring many significant performers. In addition to her work in the organization, Remmert also appeared as a choral and orchestral conductor. Moreover, from 1904 she undertook performing tours as well, where she talked about Liszt and played his works.

In 1933 the already 80 years old Remmert moved away from Berlin to spend the twilight of her life with her sister in Coburg in Neuses. She almost never acted as a musician any more; she looked after her ill sister and started to dictate her memoirs to a local music lover. She also wrote a scenario for a Liszt-film, but it disappeared in Hungary without trace around 1933.

Four weeks after the death of her sister, Margarethe Benda, Martha Remmert also passed away at the age of 86, on January 24th 1941. Her legacy was organized by her other sister, Gertrud Remmert, and she sent most of the professional documents to the Liszt Museum in Weimar on January 13th 1944, where the author of the present paper discovered them again after about 60 years.

The tomb of Martha Remmert in the cemetery in Coburg-Neuses cannot be found any more. However, in 2014 a memorial plaque was mounted on the wall of the cemetery chapel.

1. Neue Zeitschrift für Musik (NZfM) 1871, 327f.
2. Musikalisches Wochenblatt 1871, 13.
3. Amy Fay, *Musikschulen in Deutschland – Aus Briefen an die Heimath*, Berlin, Oppenheim 1882, 147.
4. Carl Valentin Lachmund, *Mein Leben mit Franz Liszt. Aus dem Tagebuch eines Liszt-Schülers*, Eschwege 1970, 90f.
5. Op. cit., 131.
6. Ernst Kuhn (ed.), *Alexander Borodin – sein Leben, seine Musik, seine Schriften. Musik konkret*, Vol. 2, Berlin 1992, 172–180.
7. NZfM 1876, 61.
8. Neue Berliner Musikzeitung, 1877, 20f.
9. Gazette de Lausanne, Oct 10th and 20th 1883.
10. NZfM 1878, 126; 1878, 96; 1889, 163; and The Musical Times 1887, 476.
11. NZfM 1883, 192.
12. NZfM 1886, 500.
13. NZfM 1886, 251.
14. Dieter Nolden, „Martha Remmert und Russland“, in: Freia Hoffmann (ed.), *Reiseberichte von Musikerinnen des 19. Jahrhunderts*, Hildesheim 2011, 261–295.
15. NZfM 1887, 489 és 1888, 487.
16. NZfM 1893, 375.
17. Illustrierte Ungarische Zeitung (Budapest) 1886, 560.
18. Dezső Legány, *Liszt and His Country 1874–1886*, Budapest 1992, 168.
19. NZfM, March 3rd 1881. 243.
20. Ernst Kuhn (ed.), *Alexander Borodin*, 172–180.
21. Leipziger Nachrichten June 15th 1881.
22. Dezső Legány, *Liszt and His Country 1874–1886*, Budapest 1992, 168.
23. Anna Morsch, *Deutschlands Tonkünstlerinnen: biographische Skizzen aus der Gegenwart*, Berlin 1893, 168–170.
24. La Mara (Marie Lipsius), *Franz Liszts Briefe an die Fürstin Carolyne Sayn-Wittgenstein*, Vol. 7, Leipzig 1902, Nr. 383, 393f.
25. NZfM, December 16th 1881. 526.
26. Charles Kjerulf, in *Dags-Avisen* 1883 [Denmark], based on an old translation (GSA 59/501).
27. Sächsischer Volksfreund, Dresden, October 7th 1883.
28. Illustrierte Zeitung, June 2nd 1888.
29. Allgemeine Deutsche Musikzeitung, Berlin, April 6th 1894. 202f.
30. NZfM January 12th, 1883, November 30th 1883.
31. NZfM 1894, 305; 1896, 572–573; 1897, 65 and 187; 1898, 32.
32. Signale für die musikalische Welt, Leipzig 1883, 582.
33. [Martha Remmert], *Dem Gedächtnis Franz Liszt's – Zur Gründung der Franz Liszt-Gesellschaft*, GSA 59/481.
34. Now: Hradec nad Moravici (Opava), Czech Republic. Actually the close friend of Liszt was Prince Felix von Lichnowsky (1814–1848), who died at a young age under tragic circumstances, while here the story is about his brother, Prince Karl von Lichnowsky (1819–1901) and his daughters, Princess Marie Karoline (1861–1933) and Princess Margarethe Eleonore Marie Caroline (1863–1954) [Comment by Mária Eckhardt].
35. NZfM 1878, 73 and NZfM 1885, 373.
36. Der Klavier-Lehrer, 1904, 319f.
37. Deed of foundation, GSA 59/491,3.
38. Martha Remmert, *Satzung der Franz Liszt-Akademie*, GSA 491,1.
39. Martha Remmert, *Statut und Prüfungsordnung des Seminarkurs für die Reformpädagogik*, GSA 59/491,2.
40. Martha Remmert, *Exposé der zur Hundertjahresfeier des Geburtstages unseres unsterblichen Meisters Franz Liszt geplanten Gründung der „Freien Meisterschule für Musik“*, GSA 491,4.
41. Martha Remmert, *Dem Gedächtnis Franz Liszt's. Zur Gründung der Franz Liszt-Gesellschaft*, GSA 59/481.
42. Leipziger Tageblatt, September 26th 1911.
43. Neue Musikzeitung Stuttgart, October 7th 1912. Leipziger Nachrichten, September 23rd and 24th 1912.
44. Altenburger Zeitung, April 28th and 29th 1914.; Der Klavierlehrer, 1914, 235.
45. Allgemeine Musikalische Zeitung, March 14th 1918.
46. Het Vaderland [Den Haag], May 14th and 21st 1921.; Leipziger Tageblatt, June 8th 1921.
47. Die Post [Berlin], April 28th 1904.
48. See the following letters: Jolán Gerster to Remmert, August 10th 1933.; Countess Jánosné Zichy to Remmert, September 1st 1936.; Remmert to Jolán Gerster, January 29th 1938.
49. Coburger Tageblatt, June 14th 2012.
50. Der Rundblick [Neuses], 9.

GAZDAG ÖRÖKSÉGÜNK: A MAGYAR ROMANTIKA

Mosonyi Mihály (1815–1870) évfordulójára

A 200 esztendeje született Mosonyi (eredetileg: Brand) Mihály komponistaként a magyar zenetörténet fáradhatatlan újtóinak egyike, s a vele azonos generációhoz tartozó Liszt Ferenc és Erkel Ferenc mellett a 19. század magyar zenéjének harmadik kiemelkedő mestere volt. A Fertő-tóhoz közeli Boldogasszonyfalván (ma: Frauenkirchen, Ausztria), szegény iparoscsalád gyermekeként látta meg a napvilágot 1815 szeptemberében (4-én keresztelték). Már gyermekkorában elsajátította néhány fúvóshangszer kezelését. 14 esztendősen sekrestyés lett Magyaróvárott (ma: Mosonmagyaróvár), ahol zenei ismereteit önképzéssel bővítette, majd pár évre rá a pozsonyi tanítóképzőben folytatott tanulmányokat. Pozsonyban Turányi Károly – későbbi aacheni városi zeneigazgató – vált mesterévé a zeneművészet terén, s 1835-ben részint az ő pártfogására került zenetanárként gróf Pejachevich Péter kastélyába, a szlavóniai Rétfalura (ma: Retfala, Eszék, Horvátország).

A Pejachevich-családdal együtt gyakorta látogatott Bécsbe és Pozsonyba: az ott szerzett zenei élmények jelentős impulzusokkal járultak hozzá muzsikusi pályájának lépésenkénti kibontakozásához. Ekkor már rendszeresen komponált, s művei időnként valószínűleg Pozsonyban is fölhangzottak. Korai szerzeményein elsősorban az osztrák–német tradíció: Beethoven, Schubert, helyenként Mendelssohn (stb.) hatása érződik; ilyen az első ismert darabja, a négykezes *Grand Duo*; szintén ilyen több vonósnygyese. Rétfalun keletkezett öt misekompozíciója közül az első (1840–42: szólistákra, kórusra és zenekarra).

Brand-Mosonyi 1842-ben Pestre költözött, s a dinamikus fejlődő város vált alapvető otthonává élete hátralevő évtizedei során. Pesten lett előbb hírneves, elismert muzsikussá, majd később a delelőjére ért magyar romantikus zene egyik élen járó, meghatározó alkotómesterévé. A negyvenes évtized folyamán jelentős opusokkal gyarapodott az életmű kamarazenei termése (vonósnygyesek, vonósszextett, zongorás triók); látványosan nőtt az egyházzenei alkotások száma (*II. és III. mise*, offertoriumok, gradualék), s a már Rétfalun elkezdett *h-moll nyitánnal* kezdve új műcsoport is kibontakozott a zenekari kompozíciók impozáns soraként. Brand-Mosonyi *I. szimfóniáját* (bemutató: 1844) tekinthetjük az első, magyarországi születésű szerző tollából idehaza keletkezett, 19. századi fogalmak szerinti szimfóniának – tulajdonképpen az első magyar szimfóniának –; 1844-ben komponált *Zongoraversenyét* hasonló értelemben az első magyar zongoraversenyként tarthatjuk nyilván. E művek stílusvilága ugyanakkor nem volt még magyar: előbbire főként Beethoven, utóbbira mások mellett Chopin hatott. Magyar hanggal próbálkozott viszont már egy 1844-ben keletkezett kórusában a komponista (tréfás köszöntő Erkel Ferenc tiszteletére), s nem sokkal később a *II. szimfónia* (1846–47) fináléjában ugyanúgy (ez a mű sajnos nem maradt ránk).

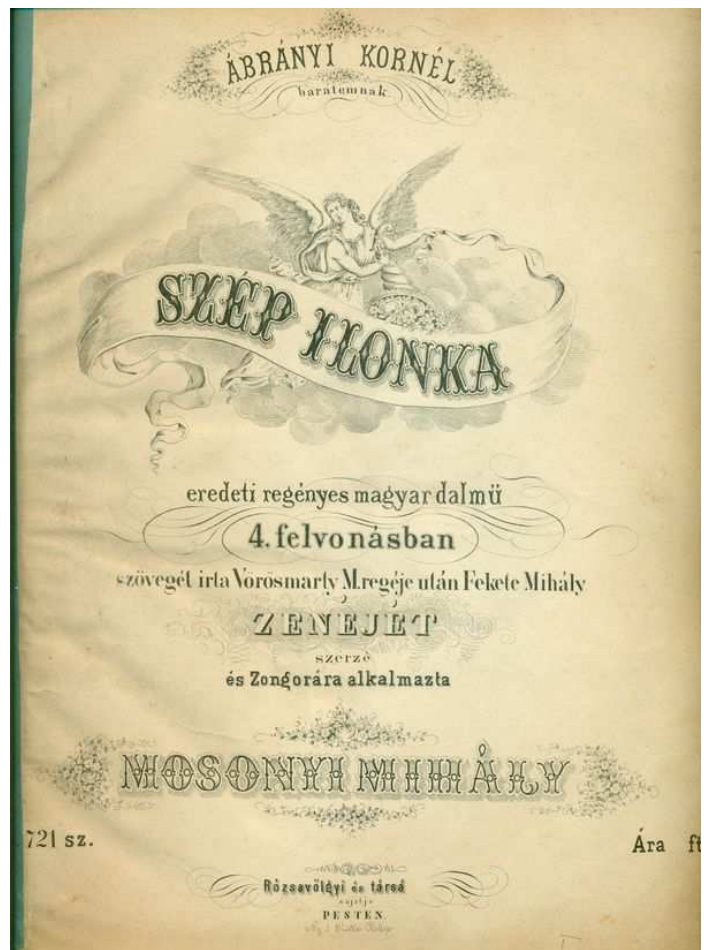
1846-ban megnősült, majd feleségének, Weber Paulinának korai halála (1851) tragikus törést hozott magával egész további életútja, s alkotói pályája szempontjából egyaránt. Zeneszerzői világát később jelentős stílári impulzusokkal gazdagította az ötvenes évtized: első ismert zongoradarabjaira (*Drei Klavierstücke/ Három zongoradarab*, op. 2; *Zwei Perlen/ Két gyöngyszem* Op. 3) Schumann zongoraköltészete hatott. Két német dalfüzére ill. dalciklusa (*Sechs Lieder/ Hat dal* op. 5; *Schilflieder/ Dalok a nádasról* op. 6) közül a második, szerkezeti különlegessége: egybekomponált hangzó folyamata révén, figyelemreméltó fejleménye lett a romantikus művészi dal egyetemes történetének; benne az elhunyt Kedvesre való személyes, fájó emlékezéssé lényegülnek át Lenau megzenésített verssorai a komponista tolla nyomán. Az 1854 folyamán közreadott *Schilfliedert* tekinthetjük egyszersmind az első hazai romantikus dalciklusnak. Ugyancsak az 1850-es évtized közepének terméséhez tartozik több egyházi mű (például a később Pozsonyban bemutatott *IV. mise*), s jellemző, hogy Liszt Ferenc, mint a legjobb magyar egyházzenei komponistát, Brand-Mosonyit tartotta a legalkalmasabbnak arra, hogy bemutató *Esztergomi miséjéhez Gradualét és Offertoriumot* írjon. A körülmények miatt végül Pesten adta elő Liszt a két tételt (1856), mondhatni, sokszálú művészbárságuk kezdeteként. Liszt tanácsának döntő szerepe volt Brand-Mosonyi gyökeres alkotói irányváltásában is az ötvenes évtized végén: világi zenéjében attól kezdve jellemzően a magyar stílus vált uralkodóvá; szerzői nevét is *Mosonyira* változtatta. (Utolsó *egészeben német* zenei világú munkája első operája, az 1856–58 között keletkezett *Kaiser Max auf der Martinswand* volt, melynek átdolgozását éppen Liszt javasolta.) Mosonyi magyar zongoraminiatúr-sorozatai – a *Magyar gyermekvilág* (1859) és a *Tanulmányok zongorára...* (1860) –, nem kevésbé az olyan zongoraművei, mint a *Hódolat Kazinczy Ferenc szellemének* (1859), vagy a *Gyászhangok Széchenyi István halálára* (1860), kiemelkedő jelentőségű állomásai lettek a hazai instrumentális muzsika történetének. (A *Gyászhangok* basszus-ostinatóját később Liszt Ferenc is felhasználta.) Mindkét utóbb említett kompozícióját nagyzenekarra is átdolgozta a szerző, s az 1860 körüli időszak további zenekari alkotások keletkezését hozta magával Mosonyi műhelyében (*A honvédek – szimfonikus fantázia; Ünnepi zene*), amelyek, számos akkori zongoradarabjának megújult pianisztikus nyelvezetével együtt, erőteljes Liszt-hatásról árulkodnak.

A *Hódolat* zongora-verziójához hasonlóan a Kazinczy-év (1859) hívta életre Mosonyi egyik fő művét, a költő soraira keletkezett kantátát is (*A tisztulás ünnepe az Ungnál...*). 1866-ban írt *V. miséjéről* csupán adatok alapján tudunk. A hatvanas évtized lényegében a magyar zenei világú vokális kis- és nagyformák felvirágzásának időszakát jelent Mosonyi alkotói pályáján. Két magyar operája (*Szép Ilonka*: 1861; *Álmos*: 1862) Erkel Ferencre is hatott: a *Szép Ilonka* a *Saroltára*, a *Dózsa György* pedig elképzelhetetlen volna a – Mosonyi életében, sajnálatos módon, bemutatásra nem került – *Álmos*, az első magyar zenedráma befolyása nélkül. Petőfi Sándor, Arany János, Tóth Kálmán és Komócsy József verseire írt dalainak java része kiemelkedő szépségű ékköve lett a század magyar énekes lírájának; a hazai férfi- és vegyeskari irodalmat is jó pár ihletett alkotással gazdagította a zeneszerző. Két további kantátája 1869–70 folyamán keletkezett, s az életművet szintén vokális kompozíciók zárták le: gyászdarabok gróf Batthyány Lajos újratemetése alkalmából, valamint a *Boldogság emléke* című Komócsy-megzenésítés. Mosonyi Mihály 1870. október 31-én hunyt el Pesten.

Magyar stílusfordulata ellenére nem tagadta meg művészetének német gyökereit sem. A *Magyar gyermekvilág* poézise mögött félreismerhetetlenül ott húzódik a Schumann-ihletés; zeneszerzői eszményképe később mindinkább Richard Wagner lett, olyannyira, hogy az *Álmos*sal a wagneri vívmányok és a magyar hagyományok ötvözésére tett kísérletet; utolsó dalán, a *Boldogság emléké*n, a *Trisztán és Izolda* harmóniavilágának háttere érezhető. (A *Trisztán* 1865. évi bemutatójára egyébiránt ő is Münchenbe utazott, igaz, annak váratlan elhalasztódása miatt végül nem lehetett jelen már a premieren.) Wagner-rajongása nem volt egyoldalú: a német mester is elismerően nyilatkozott magyar zeneszerző-pályatársának művészetéről.

Mosonyi Mihály termékeny és sokoldalú szerző volt: kora feltűnően nagy számú műfaját gyarapította értékes – és így általunk, az utókor által mindenképp felfedezést érdemlő – alkotásokkal. A méltató id. Ábrányi Kornél szavait idézve: „nincs a magyar zeneirodalomnak oly ága, az egyszerű népdaltól kezdve fel a dalmúig, melyben örökbecsű műveket ne hagyott volna maga után”. De tevékenységének különféle formái magukban foglalták a zongora- és zeneszerzés-tanítást; az aktív részvételt az első magyar zenei újság, a Zenei Lapok megalapításában, sőt a széles látókörű muzsikusként folytatott, elhivatott hangú cikkírást ugyanott; a megannyi tettet a magyar zenei intézményrendszer létrehozása, illetve megszilárdítása érdekében (stb.). Ismét id. Ábrányi Kornél sorait fölidézve: legyen Mosonyi élete „örökös felbuzdító példa mindazok előtt, kik a magyar haza szellemi s művészeti felvirágzásáért lelkesülni tudnak”!

Sziklavári Károly

OUR RICH HERITAGE: HUNGARIAN ROMANTICISM

for the anniversary of Mihály Mosonyi (1815–1870)

Mihály Mosonyi (original name: Mihály Brand), who was born 200 years ago, is considered as one of the tireless innovators in Hungarian music history as a composer, and the third outstanding master of Hungarian music in the 19th century with Ferenc Liszt and Ferenc Erkel, all three of them coming from the same generation. He was born in Boldogasszonyfalva (today: Frauenkirchen, Austria), near Lake Fertő (Neusiedler See) in September 1825 (he was baptized on the 4th) in a poor craftsman's family. He already learnt to play a couple of wind instruments as a child. At the age of 14 he became the sacristan in Magyaróvár (today: Mosonmagyaróvár), where he continued with his musical studies by self-instruction, and a few years later he attended the training-college in Pozsony (Bratislava). Károly Turányi – the later musical director of the city of Aachen – was his master in the musical arts, and in 1835 he recommended Mosonyi as a music teacher at the castle of Péter Pejachevich in Rétfalu in Slavonia (today: Retfala, Osijek, Croatia). He often visited Vienna and Bratislava with the Pejachevich family: the musical experiences he gathered there gave significant impulses to his gradual development as a musician. At that time he already composed on a regular basis, and his works were probably played even in Bratislava from time to time. His early compositions mostly show the influence of the Austrian-German tradition: Beethoven, Schubert, sometimes Mendelssohn (etc.); e. g. his first known composition, the four-handed *Grand Duo*, and also several of his string quartets. He wrote the first of his five mass compositions in Rétfalu (1840–42: for soloists, choir and orchestra).

In 1842, Brand-Mosonyi moved to Pest, and the city in its dynamic development became his basic residence for the remaining decades of his life. Brand-Mosonyi first became a famous and respected musician in Pest, and later also a prominent and influential master of Hungarian romantic music, which reached its zenith just in those years. In the 1840's the chamber music chapter of his oeuvre was added with significant compositions (string quartets, string sextet, trios with piano); also his church music portfolio increased spectacularly (*2nd and 3rd mass*, offertories, graduals) and he even opened an imposing series of orchestral compositions with the *Overture in B minor* that he had already started to compose in Rétfalu. Brand-Mosonyi's *1st Symphony* (premiere: 1844) may well be considered as the first symphony according to the 19th century terminology that was composed in Hungary by a composer who had been born in Hungary – in short: the first Hungarian symphony – while his Piano Concerto composed in 1844 can be considered in the same sense as the first Hungarian concerto. However, the style of these compositions was not yet Hungarian: the first was mainly influenced by Beethoven, while the latter by – among others - Chopin. But he already made his first attempts at a Hungarian sound in a choral work composed in 1844 (a humorous greeting to Ferenc Erkel), and again in the finale of his *2nd Symphony* just a few years later (1846-47) - unfortunately this composition hasn't survived.

He married in 1846, and then the early death of his wife, Paulina Weber (1851) brought a tragic turn for the rest of his life, influencing his professional career as well. His world as a composer was later enriched with significant stylistic impulses in the 1850's: his first known piano works (*Drei Klavierstücke/Three piano pieces*, op. 2; *Zwei Perlen/Two pearls* op. 3) were influenced by the piano poetry of Schumann. From among his two German sets of songs or song cycles (*Sechs Lieder/Six songs* op. 5; *Schilflieder/ Songs of the reeds* op. 6) the second is considered as a remarkable development in the universal history of the romantic song of art through its constructional peculiarity: the sounding process composed in one unit. In this composition the lines of Lenau's poem turn into a personal and painful recollection of the dead Loved One through a transubstantiation process in the composer's notes. At the same time, the *Schilflieder* that was published in 1854 may well be considered as the first Hungarian romantic song cycle. In the middle of the 1850's Mosonyi composed several church works as well (e. g. the *4th Mass* that was later performed in Bratislava), and it is also symptomatic that Ferenc Liszt found Brand-Mosonyi, the best Hungarian composer of church music, the right person to compose the *Gradual* and the *Offertory* for his *Esztergom [Gran] Mass* that was just getting close to its world premiere. Finally Liszt performed these two movements in Pest due to some special circumstances (1865), and this occasion may be considered as the beginning of their lasting and prolific artistic friendship. Liszt's advice was also decisive in Brand-Mosonyi's radical reversal as a composer at the end of the 1850's: from that time on the Hungarian style became dominant in his secular music, and he also changed his pen-name to Mosonyi (His first opera *Kaiser Max auf der Martinswand*, was at the same time his last composition with an utterly German musical world – in fact it was Liszt who suggested

that it should be rearranged.) Mosonyi's Hungarian piano-miniature series – *Hungarian world of children* (1859) and *Studies for piano...* (1860) – as well as his other piano works, such as the *Tribute to the spirit of Ferenc Kazinczy* (1859), or the *Requiem for the death of István Széchenyi* (1860), became prominent and significant milestones in the history of Hungarian instrumental music. (The bass-ostinato of the *Requiem* was later also used by Liszt.) Mosonyi rearranged the latter two compositions for large orchestra, and the years around 1860 yielded further orchestral compositions from his workshop (*The warriors – symphonic fantasy; Ceremonial music*). These works, together with the renewed pianistic language of several of his piano works from that era, reveal a strong influence by Liszt.

Just like the piano version of the *Tribute*, the Kazinczy-year (1859) was the inspiration for one of Mosonyi's main compositions, a cantata written to poems by Kazinczy (*The feast of purification at the river Ung...*). We know of his 5th Mass, written in 1866 only from data in the literature. The 1860's developed into an era of prosperity for vocal small and large forms based on a Hungarian musical background in Mosonyi's oeuvre. His two Hungarian operas (*Szép Ilonka*: 1861; *Álmos*: 1862) inspired Ferenc Erkel as well; the first influenced Erkel's *Sarolta*, while *Dózsa György* would be inconceivable without *Álmos* – the first Hungarian musical drama, which was unfortunately never performed in Mosonyi's life. Most of the songs he composed to poems by Sándor Petőfi, János Arany, Kálmán Tóth and József Komócsy became gems of outstanding beauty of Hungarian singing lyric poetry in the 19th century; and he also enriched the Hungarian male and mixed choir repertoire with several inspired compositions. His two further cantatas were written in 1869–70, and the oeuvre was closed with vocal compositions again: requiems on the occasion of Count Lajos Batthyány's reburial ceremony, and the *Memory of happiness* written to a Komócsy-poem. Mihály Mosonyi died on October 31st 1870 in Pest.

Despite his Hungarian turn of style he never denied the German roots of his art either. Behind the poetry of *Hungarian world of children* there is the unmistakable inspiration of Schumann, and Richard Wagner became more and more his idol as a composer in his later years, to such an extent that *Álmos* is actually an attempt to amalgamate the Wagnerian achievements with the Hungarian tradition, while the influence of *Tristan and Isolde's* harmonic world is clearly recognisable in his last composition, *Memory of happiness*. (He travelled to Munich for the premiere of *Tristan* in 1865, though eventually he could not be there due to the unexpected delay of the premiere.) His admiration for Wagner was not a one-sided affair: the German master also made statements of appreciation about the art of his Hungarian composer-colleague.

Mihály Mosonyi was a prolific and manifold composer: he was active in remarkably many genres of his age, enriching them with valuable compositions worthy of being discovered or rediscovered. Quoting the praising words of Kornél Ábrányi Sr.: "there is no genre within Hungarian music, from simple folk songs to opera, wherein he did not leave us with immortal compositions". But the wide range of his activities also included teaching piano and composing; his active participation in founding the first Hungarian musical review "Zenészeti Lapok" (Musical Journal), where he also published articles as a musician with a wide intellectual horizon, and his many contributions in order to establish and reinforce the institutional background of Hungarian musical life (etc.) Quoting again the commemoration by Kornél Ábrányi Sr.: let Mosonyi's life be "an eternal inspiration and example for all those who can be enthusiastic for the spiritual and artistic prosperity of our Hungarian homeland"!

Károly Sziklavári

MOSONYI (BRAND) MIHÁLY EMLÉKÉV 2015

(Scholcz Péter)

A cikkíró Scholcz Péter Hollandiában élő magyar származású zenetörténész, muzsikus, a hollandiai Liszt Ferenc Társaság (Liszt Kring) alapító elnöke, aki évtizedek óta foglalkozik Mosonyi életművével. A zeneszerző általunk eddig ismert összes egyházzenei művét felvette hét CD-re. A teljes egyházzenei sorozat a Hungaroton kiadásában is megjelent három CD-n (1999-2001-2004). Scholcz ezenkívül Hollandia, Németország, Ausztria és Magyarország különböző koncerttermeiben előadta Mosonyi több miséjét és zenekari művét. Mint kutató, több elveszettnek hitt Mosonyi-művet "talált" meg hazai és külföldi archívumokban, így például a pozsonyi városi archívumban őrzött Pressburger Kirchen-Musikverein zu St. Martin tulajdonában levő 4. A-dúr misét, a *Lauda Sion* és *Pater noster* című művek autográf partitúráját. Előkerült a Szt. István Bazilika kottatárából egy 1862-ben négyszólamú férfikarra írt *Antifóna*, aminek létezéséről idáig nem tudott az irodalom. A kutató zenetörténész rekonstruálta az elveszett vagy eltűnt *Szép Ilonka* c. opera partitúráját egy régi mikrofilm alapján, melynek átadására a 2015-ös jubileumi évben került sor. A zeneszerző szülőhelyén, a burgenlandi Frauenkirchenben (Boldogasszonyfalva) és a környező kisvárosokban élő Mosonyi-utódokkal Scholcz Péter évtizedek óta kapcsolatot ápol. A frauenkircheni jubileumi év koncertsorozatának és a majdnem teljes éven át tartó kiállításnak ő volt az egyik kezdeményezője és munkatársa. Az ő kezdeményezésének volt köszönhető a Művészetek Palotájában megrendezésre kerülő őszi nagy kiállítás is, amelyet közösen állított össze Sziklavári Károly zenetörténésszel, valamint Topor Tündével és Szikra Erikával.

2015-ben emlékeztünk meg a 19. századi magyar romantikus zene kiemelkedő zeneszerzőjéről, Mosonyi-Brand Mihályról (1815-1870), Liszt Ferenc és Erkel Ferenc nagy kortársáról abból az alkalomból, hogy kétszáz évvel ezelőtt született Boldogasszonyfalván (Frauenkirchen-ben), a mai Burgenland területén.

Brand-Mosonyi a bécsi klasszika és a német romantika zenéjén nevelkedett mester, akiben a magyar műzene egyik megteremtőjét is kell tisztelnünk. Zeneszerzői tevékenysége kiterjedt a zene minden műfajára: 1859-ig két szimfóniát, kamaraműveket, vonósnégyeseket, egy zongoraversenyt, számos egyházzenei művet, köztük négy misét és világi kórusműveket írt német és magyar szövegre. Két dalciklusa jelent meg Lipcsében, első operája, a *Kaiser Max auf dem Martinswand* német nyelvű és témájú volt. Pestre telepedésétől haláláig egyike volt a pesti zenei élet vezető személyiségeinek, aki elnyerte Erkel Ferenc barátságát, szakmai megbecsülését (fiait tanította zenére), és élvezte Liszt önzetlen barátságát, tiszteletét is. Nem volt termékeny szerző, ebben valószínűleg sokoldalú tevékenysége, pedagógiai munkássága és írói tevékenysége is közrejátszott. Ő alapította – Ábrányi Kornéllal együtt - az első magyar zenei folyóiratot, a *Zenészeti Lapokat*, amelynek sok éven át hangadó munkatársa volt oktató jellegű írásaival, kritikáival és irodalmi szintű tárcáival. A bécsi klasszikusok zenéjén alapuló alkotó periódusában egyre nagyobb teret nyert romantikus hangvétele. Az ebből az időből származó szerzeményekről nyugodtan elmondhatjuk, hogy szimfóniája vagy kvartettjei az elsők voltak ebben a műfajban magyar földön.

Erzsébet osztrák császárné 1857. évi látogatásához fűződik első nagyszabású magyar zeneműve, *A pusztai élet* c. zongoradarab. Ekkor mondta ki a következő, a jövőt meghatározó és megjövendőlgő gondolatokat: "én is kezdek mind inkább meggyőződni, hogy a magyar műzenének nagy jövője van, s nem állok jól érte, hogy egyszer még szegre nem akasztom kozmopolitikus lantomat, hogy kizárólag a magyar nemzeti műzene kifejllesztésére fordítsam minden tehetségemet." S ez a fordulat egy pár évre a *Pusztai élet* megjelenése után, 1859-ben megtörtént. Felhagy a német-romantikus zenei stílusával, megváltoztatja nevét Brandról Mosonyira, és attól kezdve kora haláláig, 1870-ig, írásaival, tetteivel és nem utolsósorban szerzeményeivel a magyar műzene megteremtésén fáradozik. Sorban születnek magyar szellemű szerzeményei: az első Mosonyi néven megjelent zongoradarab, *Hódolat Kazinczy Ferenc szellemének* és a *Magyar gyermekvilág* c. zongora-sorozat. A következő évben, 1860-ban leközi a *Pesti Napló* Mosonyi írását a magyar műzene megteremtésének programjáról ("a magyar zenének művészi értelemben vett kifejllesztése által a német, olasz s francia zenei iskola mellett teremtsük meg a 4-ik világhírű írdomort is: a magyart"). Négy szimfonikus költeményt és két magyar operát ír, a *Szép Ilonkát* és az *Álmost*, utóbbi a wagneri német romantika és az addig elért magyar műzenei törekvéseknek sikerült zenei ötvözete. Mosonyi a magyar műzene megteremtésének fáradságos éveit alatt nem veszítette el affinitását a német romantikus zene iránt, sőt ez a kettős művészi beállítottság mindkét irányzatnak előnyére szolgált. Mosonyinak köszönhető többek között, hogy Wagner Pestre látogatott 1863 júliusában, ahol két nagyszerű koncertjével megalapozta operáinak magyar jövőjét. Bónis Ferenc megállapítása szerint tulajdonképpen Mosonyi volt a magyarországi Wagner-kultusz első apostola, aki a német mester barátságát és szakmai elismerését is élvezte. Ugyanezt mondhatjuk el Lisztről is, akihez Mosonyit műveinek megismerése óta (1856) baráti szálak fűzték. Számos Liszt-mű magyarországi bemutatója Mosonyi segítségének és közbenjárásának is köszönhető volt.

Liszthez és Wagnerhez hasonlóan Mosonyi is nagy tisztelője és ismerője volt Beethoven életművének, elkészítette és publikálta mind a kilenc szimfónia négykezes zongoraátiratát. A kiegyezés évétől lassan visszavonult az aktív élettől, és mint szerző is elhallgatott. Névnapiját Liszt meghívására Szekszárdon töltötte Augusz Antal báró vendégeként. A visszaúton meghült, s ennek következtében rövid szenvedés után 1870. október 31-én 55 éves korában meghalt. Egy évvel halála után így emlékezik meg a barát, Ábrányi Kornél a *Zenészeti Lapok* hasábján Mosonyiról: "Mint magyar zeneköltőnek, elévülhetetlenek érdemei[...] 'Magyar zenészeti tanulmányai', - 'Három magyar balladája', - énekhangra zongorakísérettel - 'férfinyegesei' 'zenekari művei', 'vegyeskarai zenekari kísérettel' s dalművei mind arról tanúskodnak, hogy teremtő erővel is olymértékben rendelkezett, minő csak a legkritikában fordul elő. [...] A műirodalmi és műkritikai működés mezején is magasan kivált kor- és pályatársai közül. [...] A Magyar zenére vonatkozó kérdések és műtörekvéseket illetőleg pedig, valóságos kincsbányát hagyott hátra irodalmunkban".

A Mosonyi-év alkalmából Magyarországon Budapesten kívül Miskolcon, Széchalmon, Győrben, Sátoraljaújhelyen, Debrecenben, Földesen több, mint 25 helyszínen és szülőhelyén, a burgenlandi Frauenkirchenben (Boldogasszonyfalva) tartottak a művész emlékének adózó, műveit bemutató rendezvényeket, előadásokat, kiváló zeneművészek és zenetörténészek közreműködésével. A teljes ismertetésre e helyen nem vállalkozhatok, de megkíséreltem ismertetni a különösen figyelemre méltó rendezvényeket. Az ünnep bevezetőjének tekinthetjük Mosonyi Mihály vonószekari kíséretes *Ave Maria* c. offertóriumának előadását a Budavári Mátyás-templomban 2015. január 1-én.

A szerelem a szerelem - dal
Az égő szerelem hámaszese (A páros rida, A lilien, A babér) - négykezes
Boldogság emléke - dal
Egyvelig a Szép Ilonka c. operából (Kovaltsik Amát átirata) - négykezes
Hertelendy szerezésűnek indulója Utamról (1805) - dal
Lelkővem a hant - dal
A régi Rákóczy rida (Juhász Tamás)
Szentelt hantok - dal
Ünnepi zene - négykezes

Augusztus 28. (péntek) 18 óra,
Miskolci Galéria (Rákóczi utca 2.)
erőteljén vegyes magyar fiatalok

Magyar gyermekvilág
szövegét írta Árkócsy Mihály

Közreműködik: Sörös Ildikó - zongoraművész, a debreceni Kodály Zoltán Zeneművészeti Szakközépiskola tanára, Kardos Katalin és Balázs István előadóművészek, valamint a Miskolci Egyetem Zeneművészeti Intézetének hallgatói. Az est különlegességeként hangzanak fel Dudás Zsuzsanna zenetanárnak, a Gyermekvilág sorozat zenéire készült versei, melyet a Miskolci Művészklub növendékeinek képes, vetített illusztráció kísérnek.

Tanulmányok zongorára a magyar zene előfordulásának képzésére

VI. Vidémsz. IX. László dómmele (Sörös Ildikó)
V. Ábrándozva (Hankó Gábor - klarinét)
VIII. Kezvesen (S. I.)
XIII. Fáyos Károly modorában (Nagy Marcella - cselló)
XII. Bencsón (S. I.)
X. Lelkőcsölözés (Hásvány Evelyn - viola)
XIV. Gyöngyösvöl (S. I.)
XV. Szívvelyes - Remény (Mészáros Zoltán - hegedű)
(zongorán kísér és az átiratját készítette: Flach Antal)

Magyar gyermekvilág - 12 életkép zongorára (Sörös Ildikó)

1. Gyermekvilág jelenet
2. Katonajárás induló
3. A kis csikó
4. A csikóhély
5. A kis cigány
6. Csarebogarászat
7. Szendérelt kis festvény mellett
8. Kis fanyar
9. Gyermekdal
10. Búdat elhalt kis játszóház felett
11. Gyermekesek reglata a bácsi
12. Búcsú

Augusztus 29. (szombat) 19 óra, Minorita templom (Hősök tere 5.)

"A legtehetősebb magyar egyházi zenészek"

Közreműködik: Baranyai Anett - szoprán, Vajda Éva - alt, Rothauszky György - tenor, Forgács Péter - basszus, Kaulics-Nagy Zsófia - hegedű, Gáspár Attila - klarinét, Mészáros Nóra és Flach Antal - zongora, Mészáros Zoltán Máté - orgona, a Forrás Kamarakórus (vez. Balásné Molnár Ildikó), Cantus Firmus Kórus (vez. Szűcs Sándor), Szent Ferenc Énekar (vez. Regős Zoltán), Schola Cantorum Miskolciensis (vez. Gornágyi Nóra), valamint a Miskolci Szimfonikus Zenekar és a Miskolci Nemzeti Színház zenekarának tagjaiból alakult együttes, vezényel: Scholtz Péter.

Liszt: Szent Erzsébet legenda / Introitus (orgona)
Mosonyi: Ave Maria
Pauer Nester
Beatus vir - Offertorium a II. miséből
Liszt: Koronázási mise / Offertorium (zenekar)
Mosonyi: Libera
Ave verum
IV. A-dúr mise / Benedictus
Liszt-Mosonyi: Esztergomi mise / Credo (zongora)
Mosonyi: Laudate Sion

Támogatók: Budapesti Filharmonikus Hangversenybarátok Alapítványa, Bárfy György Kulturális Szalon, MMJV Önkormányzat Polgármesteri Hivatal és Kulturális Osztály, II. Rákóczi Ferenc Megyei és Városi Könyvtár, Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskola, Keresztény Értelmiségiek Szövetsége, Eszmei és Értékek Alapítvány, Miskolci Galéria, Miskolci Minorita Plébánia, Országos Szechenyi Könyvtár, Magyar Nemzeti Múzeum, MTA BTK Zenetudományi Intézet, Liszt Ferenc Emlékmúzeum és Kutatóközpont, Fővárosi Képtár / Kiscelli Múzeum, Herman Ottó Múzeum Miskolc, MJK Zrt. Médiaátviteltől: Szent István Rádió, Európa Rádió, Programturizmus.hu, Royalsmagazin.hu, Magyar Rádió Zrt., Muzimiskolc.hu, Minap.hu, Mikorn.hu, Irány Televízió.

A hangversenyekre a belépés díjtalan (kivéve a Herman O. Múzeumot, ahol 500 Ft), de örömmel fogadjuk szíves támogatásokat a koncertek helyszínén.

Kapcsolat: flachtoni@freemail.hu

**MISKOLCI
KAMARAZENÉI
NYÁR 2015**

**MOSONYI MIHÁLY SZÜLETÉSÉNEK
BICENTENÁRIUMA JEGYÉBEN**

Augusztus 24-29.

A rendezvény védnöke: Kassai István
Liszt- és zongoraművész, Mosonyi-kutató,
a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja

Kedves Közönségünk! Eljártak-e már azzal a gondolattal, vajon hogyan hangzhatna egy magyar Mozart, egy magyar Haydn vagy egy magyar Beethoven, netán egy magyar Schubert műve? (A kérdést még izgalmasabbá, ugyanakkor szertéságzóbbá is tenné az említett szerzők magyar zenéhez való szeretetteljes vonzalmát és az abból született „magyaros” repertoár témája.) Íme, egy fiatalember a Moson vármegyei Boldogságnagybó, aki Schuberthez hasonlóan, egy grófi család zeneimestereként, páriát ritkító szorgalommal és tisztán arányérzékkel sajátította el a nagy bécsi mesterek zenei nyelvét. A gróf rétfalvi birtokát elhagyva, már a pesti hangszók eljötté számára is feltűnő fegyverzetű hódította meg neki öntudatra ébredt közönségét. Nyitány, mise, szimfónia, vonósnyégyesek és zongoradúó akkor még csak egy, inkább a képeletben jelenlevő magyar klasszikus zeneirodalom képét tüntek felragyogtatni. A jelenség nem kerülte el a kritika figyelmét sem, folyamatosan ostromolva az akkor még *Michael G. Brandt*-ként ismert kompozitort, álljon mihamarabb az új magyar nemzeti zene-styl megteremtésén munkálkodók táborába. De még mielőtt ez megtörtént volna, egy életre szóló találkozás történt Liszt Ferencel, mely által a „*Saulból Pálus*” lett Brandt - kinek zeneszerzői eszményképe ezután az Esztergomi mise komponistája lett - 3 évre rá örökre eltűnt, hogy még a nevére is lemondva adja át helyét és szívét *Mosonyi Mihálynak*. A magyar zene újszülött nyelvújítója pedig sorra állította hódoló és végtisztességgel szolgálható zenei emlékműveit a magyar kultúr- és közélet nagyjai számára: Kazinczy, Széchenyi, Vörösmarty, Bathányi és a pályatárs Egressy tiszteletére, kinek nemzeti éneké lett *népmelódóját* (a Zsuzsát) - melynek bíráló bizottságában is részt vett - több műveben fellépett. A legnagyobbak mellett nem feledkezett meg a kicsinyekről sem: fél évszázaddal Bartók és Kodály előtt, a civilizált világ által is zenei anyanyelvünknek tartott verbunkos muzikán és annak legművesebben kimunkált formáján és a saját invencióra épülő népies módok hangján keresztül, valamint újságcikkekben feladott zeneleckéknek, vitáinak lázas hangjával vívta - olykor magányos - harcat a magyar ifjúság és egy ország zenei felneveléséért.

Tavaly Egressy Béni, idén Mosonyi Mihály: akkor egy országzserte ismert név, ismeretlen életművel, most a teljes ismeretlenség? Igazi kulturálend! Reményeim szerint ez a sorozat is mély nyomot hagy majd a Miskolci Kamarazenei Nyár programjai iránt, immár több mint egy évtizede történelmi érdeklődő, zenerajongó közönségünk szívében! Ugyanakkor szívóbi kívánom, hogy aki csak most hall először erről a sorozatról és megtisztelt minket jelenlétével, koncertjeinket hallgatva ugyanabba a fellelkesült állapotba kerüljön, mint jómagam, miközben a koncertsorozat főhősének, számomra teljesen ismeretlen életművét, benne a magyar zeneirodalom igen jelentős, mégis méltatlanul mellőzött alakját megismertem!

Flach Antal - csembalóművész-tandj, a Miskolci Kamarazenei Nyár szervezője

Augusztus 24. (hétfő) 17 óra,
II. Rákóczi Ferenc Megyei és Városi Könyvtár előadóterme
(Görgey Artúr u. 11.)

„A magyar zene nyelvújítója”

Archív hangfelvételekkel, vetített képanyaggal kísért előadás és hangverseny a 200 éve született Mosonyi Mihály tiszteletére, a Mosonyi vándorkiállítás (Flach Antal) bemutatása. Közreműködik: Scholtz Péter - Mosonyi kutató (Hollandia). Elhangzik:

Tanulmányok zongorára a magyar zene előadásának képzésére

- I. Gyermekjátékok (Mész Mártón)
- II. Észél (Várkonyi Dóra)
- III. Kedélyesen (Vitányi Borbála)
- IV. Pajkoson (Szarka Ivett)

Mosonyi Mihály és Fűredi Mihály népdalai - világotás

- Feljegyezve az erdélyi
Befordulom a Konyhára
Nem ér meg az a világ
Cidjaj olyan, mint a méz

Előadják: Forgács Péter - ének, Szoka Katalin - zongora

Pacifita - zongora szóló és népdalgyűjtemény

Előadják: Vajda Éva, Rothausz György, Marosán Zoltán, Flach Antal, Forgács Péter

Grand Duo - zongora négykezes (Allegro assai, Allegretto, Vivoce)

Előadják: Tóth Nikolett és Korompai Ilona - zongoraművészek

Augusztus 25. (kedd) 18 óra,
Városháza díszterme (Városház tér 8.)

Zenés arcképcsarnok

Közreműködik: Kassai István - Liszt díjas zongoraművész, Mosonyi-kutató, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja, valamint a Lavotta János Kamarazenekar (Sátoraljaújhely) - művészeti vezető; Dombóvári János, vezényel: Csányi Valéria - az Operaház karmestere. Elhangzik:

Mosonyi: Zwei Perlen (Két gyöngyszem) Op. 3

Hódolat Kazinczy Ferencnek szenteltem. A Zsuzsát innemélyi alkotmányom

Gyűjteménye Sándorján István kiadására

Újabb ajándék - Hár magyar dalom Bernád Gáspártól

Mosonyi-Liszt: Fantázia a Szép Ilonka témára

Liszt: Mosonyi gyűjteménye

Mosonyi: e-moll zongoraverseny - szerzői szeptett-átírat kamarazenei változata
(Allegro moderato, Adagio con moto, Allegro)

Augusztus 26. (szerda) 18 óra,
Almássy-kúria - Európa Ház (Városház tér 13.)

Mosonyi német stílusú kamarazeneje

Elhangzanak a szerző pályakezdő időszakának legkiemelkedőbb és legsikeresebb alkotásai, illetve azok részletei. A helyszínen ismételten megtekinthető lesz a Mosonyi Mihály életútját és művészetét bemutató vándorkiállítás, valamint az életműből készült kották és CD lemezek, kereskedelmi forgalomban is beszerezhető kiadványainak gyűjteménye. Műsoron:

Grand Nocturne - II. Menuetto, IV. Scherzo

Homoki Anna - hegedű, Csácsi Hajnalka - cselló, Viszlai Dániel - zongora

An Irma, Sacht Linder Op. 5 / J. An. - III. Lento, 4. Lied (R. Burns)

Ács Gabriella - ének, Hankó Matild - zongora

VII. Quartett (h-moll) - ríziát

Bekes Anna, Siklósi Éva - hegedű, Kautzky József - brácsa, Csácsi Hajnalka - cselló

Szesset (e-moll) - III. Scherzo „Wolburgis nacht”

Előadják: a Reményi Éde Kamarazenekar tagjai

Schiffeder - dalcikkus N. Lasso költeményére

Ács Gabriella - ének, Hankó Matild - zongora

Grand Trio Op. 1 - III. Andante, I. Allegro

Magyar Ágnes - hegedű, Mosier Alexandra - cselló, Flach Antal - zongora

Augusztus 28. (csütörtök) 18 óra,
Herman Ottó Múzeum Kiállítási Épülete (Papszer 1.)

Mosonyi magyar stílusú kamarazeneje

Elhangzanak a szerző által új „zeneidnyak” nevezett „irmodor” szellemében fogant dalai, szóló- és négykezes zongoraművek. Közreműködik: Ódor Botond - ének, Szabó Ferenc János és Juhász Tamás zongoraművészek. Műsoron:

Leopold Komárony'sche Einleitungskarte (Stabó Ferenc János)

Gara Mária - dal

Március 26-án a Duna Palotában tartotta sajtótájékoztatóját a Bánffy Szalon, ismertette a Mosonyi-évre tervezett hangversenyeket, rendezvényeket. Ezek közül kiemelkedett a májusban az MTA Zenetudományi Intézetben tartott kamarazenei est miskolci művészek előadásában, Sziklavári Károly zenetörténész közreműködésével; június 26-27-én Sátoraljaújhelyen Mosonyi e-moll zongoraverseny Kassai István zongoraművész szólójával, és egy Széphalmon rendezett zenetudományi konferencia: a *Mosonyi Mihály és a magyar zenei romantika kora* című egész napos előadás-sorozat, többek között Ittész Mihály, Sziklavári Károly, dr. Tátrai Zsuzsanna, Gombos László és személyem előadásaiából.

2015. augusztus 24-29 között a Miskolci Kamarazenei Nyár a Mosonyi-bicentenárium jegyében zajlott: egy-egy napot szenteltek a művészek a következő tematikus előadásoknak: *Zenés arcképcsarnok*, *Mosonyi német és magyar stílusú kamarazeneje*, *A magyar nemzeti zene megújítója* és *A legtehetségesebb magyar egyházi zeneszerző*. A nyitónapon Scholcz Péter tartott Mosonyi életművét bemutató előadást és Flach Antal összeállításában látható volt Mosonyi életét bemutató vándorkiállítás. Ezután Miskolc legszebb kulturális helyszínein (Megyei Könyvtár, Almássy Kúria, Városháza díszterme) került sor hangversenyekre a művész zongora-, dal-, kamara-, és zenekari műveiből, kiváló művészek előadásában.

A születésnaphoz közeledvén, a Művészetek Palotája adott otthont a szeptember 11-én megnyitott, Mosonyi életét és munkásságát bemutató emlékkiállításnak, amelyet jelen sorok írója állított össze, az ismertető szövegeket pedig Sziklavári Károly írta. Egy héttel később a Duna Palota és a Bánffy Szalon közös rendezésében Kassai István Mosonyi zongoradarabjaiból mutatott be egy csokorra valót, és a Festetics vonósnyégyes játszott a zeneszerző a-moll vonósnyégyesét, amelynek előadása valószínűleg nyilvános ősbemutató volt. Ugyanazon a napon – az emlékévé egyik csúcspontjaként – a Budavári Mátyás-templomban, Mosonyi születésnapján nagyszerű emlékhangverseny volt hallható a MÁV Szimfonikus Zenekar előadásában, Medveczky Ádám vezényletével. A műsoron a *C dur mise*, a miséhez írt graduale: a *Jubilare Deo*, és a *Beatus vir* offertorium szerepelt.

Október 3-án a Zeneakadémia Liszt Ferenc Emlékmúzeum és Kutatóközpontja tartott emléknapot a Régi Zeneakadémián Mosonyi Mihály tiszteletére. A napot a délelőtti matinékoncert kezdte (dalok, négykezes zongoradarabok), délután zenetudományi konferencián hallhattuk Bónis Ferenc, Domokos Zsuzsanna, Scholcz Péter, Kaczmarczyk Adrienne, Sziklavári Károly, Watzatka Ágnes zenetudósok és az Emlékmúzeum fiatal munkatársainak előadását Mosonyi teljes életművét átfogva. A nap hangversennyel zárult: Kassai István Mosonyi - és Liszt-műveket játszott saját kommentárjaival kiegészítve, majd a Festetics vonósnyégyes Mosonyi a-moll vonósnyégyesét adta elő.

Külön figyelemre méltó vállalkozás volt Debrecenben a *Mosonyi Mihály Zongoraverseny* november 21-én. A zongoraverseny szervezői és lebonyolítói: a rendezvénynek otthont adó debreceni Kodály Zoltán Zeneművészeti Szakközépiskola, a Bánffy Szalon és a Liszt Társaság Kelet-Magyarországi Tagozata. A versenyt a magyarországi és határon túli magyarság középiskolás korú, elsősorban zeneművészeti szakközépiskolás diákjainak írták ki a szervezők. A részt vevő fiatalok a nyíregyházi, debreceni, ungvári (Ukrajna), váci és budapesti zeneiskolák növendékei voltak. Az elvárt követelmény három Mosonyi-zongoramű volt: *A magyar gyermekvilág – 12 életkép zongorára* című sorozatból és a *Tanulmányok zongorára a magyar zene előadásának képzésére* című ciklusból egy-egy kompozíció, valamint egy szabadon választott Mosonyi-mű.

ELEK SZILVIA: LEVELEK PAULINÁHOZ

zenés színmű 1 felvonásban
FEOLVASÓSZÍNHÁZI ELŐADÁS

Clara Schumann - Bánsági Ildikó
Mosonyi Mihály - Blaskó Péter
Paulina - Elek Szilvia

Látvány - Libor Katalin
Dramaturg - Szűts Melinda
Zene - Mosonyi Mihály

Rendező - Árkosi Árpád

NEMZETI SZÍNHÁZ, KASZÁS ATTILA TEREM

Budapest, IX. Bajor Gizi park 1.
2015. december 19, szombat, 19.30

A Bánffy György Kulturális Szalon produkciója az NKA és az MMA támogatásával.
A belépés ingyenes, de előzetes regisztrációhoz kötött.
Regisztrálni a szervezes@nemzetiszinhas.hu címen lehet.

Levelek Paulinához / Letters to Pauline - brochure

(szeptemberben például magyar előadóművészek közreműködésével), szeptember 5-én Mosonmagyaróvártól a Frauenkirchen-i Bazilikáig zárandoklat és koncert volt Mosonyi emlékére, végül szeptember 6-án leleplezték szülőháza előtt (Hauptstrasse 10.) az új, kétnyelvű felirattal ellátott emlékművet.

A Mosonyi emlékv hangversenyein, előadásain fellépő művészek, együttesek felsorolása e helyen lehetetlen. Csupán néhány név a teljesség igénye nélkül: Körmendi Klára, Kassai István, Prunyi Ilona, Sörös Ildikó, Elek Szilvia és sokan mások, akiknek itt is kifejezzük köszönetünket.

A Mosonyi emlékv gazdag programja megmutatta, hogy milyen nagy jelentőségű és nagyszerű művész, pedagógus volt Mosonyi Mihály. Bízunk abban, hogy az emlékv jóvoltából újra élesztett életmű nem merül ismét feledésbe.

MIHÁLY MOSONYI (BRAND) MEMORIAL YEAR 2015

(by Péter Scholcz)

The author of this article is Péter Scholcz, a music historian of Hungarian origin living in the Netherlands, founding chairman of the Dutch Liszt Ferenc Society (Liszt Kring), who has been researching Mosonyi's oeuvre for decades. He has recorded all of the composer's known church music works on seven CDs. The whole church music series had also been published in Hungaroton's edition on three CDs (1999-2001-2004). Moreover, Scholcz has performed several of Mosonyi's masses and orchestral works in various concert halls in Holland, Germany, Austria and Hungary. As a researcher, he has "found" several Mosonyi works in Hungarian and foreign archives that had been considered as lost, e.g. the *4th Mass in A major* preserved in the City archives in Pozsony (Bratislava), whose owner is the Pressburger Kirchen-Musikverein zu St. Martin, as well as the autograph score of the compositions *Lauda Sion* and *Pater noster*. He has also found an *Antifona* written for four-voice male choir in 1862 in the sheet music archives of St. Stephen's Basilica, which had been completely unknown. The music historian researcher has restored the score of the lost opera *Szép Ilonka* based on an old microfilm, and published it in the 2015 jubilee year. Péter Scholcz has maintained a connection with the Mosonyi descendants - who live in Frauenkirchen (Boldogasszonyfalva) in Burgenland and in the neighbouring small towns - for several decades. He was one of the initiators and organizers of the jubilee year concert series and exhibitions that lasted almost a year long in Frauenkirchen. He initiated the large autumn exhibition in the Budapest Palace of Arts as well, and also took part in the installation with the music historians Károly Sziklavári, Tünde Topor and Erika Szikra.

A zongoraverseny sikerrel zárult, a két korcsoportban (9-10. évfolyam és 11-13. évfolyam) 14 jelentkező mutatta be tudását. A díjazottak: 1. korcsoportban Varga Panna debreceni, a második csoportban Divald Regina váci, Hidi Orsolya és Bedő Elisabet ungvári növendékek.

Az év végén, december 11-én a Zeneakadémia Nagytermében hangzott el többek között Mosonyi *e-moll zongoraversenye*, majd 19-én a Művészetek Palotájának Kaszás Attila-termében egy igen különleges alkalomra került sor: bemutatták Elek Szilvia zongora- és csembalóművész színdarabját *Levelek Paulinához* címmel. A darab az idős Mosonyi és Clara Schumann elképzelt találkozásán keresztül mutatja meg Mosonyi nagyszerű és érzékeny személyiségét.

Szülőhelyén, a Burgenlandi Frauenkirchenben is méltó módon emlékeztek meg: áprilistól novemberig *1815 – Michael Brand – Mihály Mosonyi-Festival – Frauenkirchen – 2015* címmel fesztiválsorozatot rendeztek. Scholcz Péter zenetörténész összeállításában kiállítás volt látható a Ferences-rendi kolostorban Mosonyi életéről és munkásságáról, műveiből koncerteket rendeztek a nyári kastélykoncertek keretében

In 2015 we commemorated Mihály Mosonyi-Brand (1815-1870), the outstanding composer of Hungarian romantic music in the 19th century, the great contemporary of Ferenc Liszt and Ferenc Erkel, on the occasion of his birth 200 years ago in Boldogasszonyfalva (Frauenkirchen), which is now in the territory of Burgenland in Austria. Brand-Mosonyi is a master who grew up on Viennese classic and German romantic musical roots, but he is appreciated as one of the establishers of Hungarian art music as well. His activities as a composer cover almost all genres of music: by 1859 he had written two symphonies, chamber works, string quartets, a piano concerto, several church works (among them four masses) and secular choral works to German and Hungarian words. His two song cycles were published in Leipzig, and his first opera, *Kaiser Max auf dem Martinswand* was written in German and on a German subject. From the time he had moved to Pest, he was one of the leading personalities of musical life in Pest until his death, who won Ferenc Erkel's friendship and professional appreciation (he taught music to his sons), and enjoyed Liszt's unselfish friendship and respect. He was not a prolific composer, which was probably due to his manifold activities, pedagogical oeuvre and activities as an author as well. He founded – together with Kornél Ábrányi – the first Hungarian musical review “*Zenészeti Lapok*” (Musical Journal), where he was also a leading columnist with his educative articles, critics and feuilletons of high literary value. In his period based on Viennese classical music, his romantic tone gained increasingly more space. We can say without exaggeration of his compositions from this time, that his symphonies and quartets were the first in their respective genres on Hungarian soil.

His first large-scale Hungarian composition, the piano piece *A pusztai élet* (*Life on the Hungarian Plain*) was written in connection with the 1857 visit of the Austrian Princess Consort Elizabeth to Hungary. That was the time when he said the following thoughts that turned out to be prophetic and determinant about his future: “*I'm becoming more and more convinced that Hungarian art music does have a bright future, and I cannot say for sure that one day I would not put aside my cosmopolitan vein completely in order to dedicate all my talent to the development of Hungarian art music.*” And this turn of fate did actually happen in 1859, just a couple of years after *A Pusztai élet* had been published. He abandoned his German-Romantic style of music, he changed his name from Brand to Mosonyi, and from that time on he worked on establishing Hungarian art music with his writings, his activity, and not least with his compositions until his early death in 1870. He produced compositions of a Hungarian spirit one after the other: *Tribute to the spirit of Ferenc Kazinczy* - the first piano piece published under the name Mosonyi, and the piano set of pieces *Hungarian world of children*. In the next year, 1860, the journal *Pesti Napló* published Mosonyi's article on a programme to establish Hungarian art music (“*by developing Hungarian music in an artistic sense we should establish – beside the German, Italian and French musical styles and schools – the 4th world famous manner of composition: the Hungarian one*”). He composed four symphonic poems and two Hungarian operas as well, *Szép Ilonka* and *Álmos*, the latter is a successful amalgamation of Wagnerian German romanticism and Hungarian art music endeavours up to that time. During the exhausting years he dedicated to the establishment of Hungarian art music, Mosonyi never lost his affinity to German romantic music; indeed this double artistic frame of mind was advantageous for both styles. For example it was due to Mosonyi that Wagner visited Pest in July 1863, where he established the future of his operas in Hungary with two very successful concerts. According to Ferenc Bónis, Mosonyi was actually the first apostle of the Wagner-cult in Hungary, and he enjoyed both the friendship and professional respect of the German Master. We can say the same about Liszt; ever since he got to know his compositions in 1856, they were in a close and friendly relationship. Mosonyi's efforts and advocacy played an important role in promoting the premieres of several Liszt compositions in Hungary.

Similarly to Liszt and Wagner, Mosonyi also admired and knew very well the oeuvre of Beethoven, and he composed and published four-handed piano transcriptions of all the nine symphonies. From 1867 he slowly retired from active life, and he also stopped composing. He spent his name-day on the invitation of Liszt in Szekszárd as a guest of Baron Antal Augusz. On his journey back to Budapest he caught a bad cold, and died as a result after a brief period of short suffering on October 31st 1870, at the age of 55. Just one year after his death, his friend Kornél Ábrányi remembered him in the pages of “*Zenészeti Lapok*”: *His merits as a Hungarian composer are imperishable. [...] 'His Hungarian musical studies', - 'Three Hungarian ballads', - for voice with piano accompaniment - 'his male quartets' 'orchestral works', 'mixed choirs with orchestral accompaniment' and song compositions all testify that he was also in possession of creative power to an extent and with a quality which occurs only very seldom. [...] In the field of musical composition and musical criticism he was outstanding among his contemporaries and colleagues. [...] And as far as the questions and artistic endeavours of Hungarian music are concerned, he has left behind a treasury in our repertoire*”

On the occasion of the Mosonyi-year, there were events and performances with the participation of excellent musicians and music historians paying tribute to the composer and presenting his works in Boldogasszonyfalva (Frauenkirchen) in Burgenland and in more than 25 venues in Hungary: in addition to Budapest in Miskolc, Széphalom, Győr, Sátoraljaújhely, Debrecen and Földes. I cannot undertake a full and detailed coverage of these events here and now, but I will try to introduce the most remarkable ones.

We may consider the performance of Mihály Mosonyi's *Ave Maria* offertory with string orchestra accompaniment on January 1st 2015 in the Matthias Church at the Buda castle as the opening event of the festive year. On March 26th the Bánffy Parlour held a press conference in the Duna Palace, presenting their schedule of concerts and other events planned for the Mosonyi-year. One outstanding event was the chamber music evening at the MTA Institute of Musicology in May with the participation of musicians from Miskolc, also featuring a lecture by the music historian Károly Sziklavári; then Mosonyi's *Piano Concerto in E minor* with István Kassai as the soloist on June 26th-27th in Sátoraljaújhely, and a musicological conference held in Széphalom: a whole-day series of lectures with the title *Mihály Mosonyi and the era of Hungarian Musical Romanticism*, with lectures by Mihály Ittzés, Károly Sziklavári, Dr. Zsuzsanna Tátrai, László Gombos and myself.

The Miskolc Chamber Music Summer between August 24th and 29th was dedicated to the Mosonyi bicentenary, and the following topics were given one day each: *Musical portrait gallery*, *Mosonyi's German and Hungarian style chamber music*, *The reformer of Hungarian national music* and *The most talented Hungarian composer of church music*. Péter Scholz held a lecture introducing Mosonyi's oeuvre on the opening day, and a travelling exhibition dedicated to Mosonyi's life arranged by Antal Flach was opened as well, later followed by concerts at the most beautiful cultural venues of Miskolc (the County Library, the Almássy Estate, the ceremonial chamber of the City Hall) with excellent musicians playing Mosonyi's piano works, songs-, chamber music and orchestral works.

As we were getting closer to the birthday, the Palace of Arts hosted the memorial exhibition dedicated to Mosonyi's life and oeuvre, opened on September 11th. The exhibition was arranged by the author of the present article, and the texts written by Károly Sziklavári. One week later, in the joint organization of the Duna Palace and the Bánffy Parlour, István Kassai presented a group of Mosonyi's piano works, and the Festetich string quartet played his *String Quartet in A minor*, most probably the world premiere of the composition. On the same day – as one of the summits of the memorial year – celebrating Mosonyi's birthday, there was a magnificent memorial concert in the Matthias Church at the Buda castle in the performance of the MÁV Symphonic orchestra conducted by Ádám Medveczky. The programme included the *Mass in C major*, the gradual written to the mass: *Jubilate Deo*, and the offertory *Beatus vir*.

On October 3rd the Liszt Ferenc Memorial Museum and Research Centre of the Music Academy held a memorial day in honour of Mihály Mosonyi at the Old Music Academy. A matinee concert opened the day (songs, four-handed piano works), then followed a musicological conference with lectures by musicologists Ferenc Bónis, Zsuzsanna Domokos, Péter Scholcz, Adrienne Kaczmarczyk, Károly Sziklavári, Ágnes Watzatka and the young researchers of the Memorial Museum, covering Mosonyi's entire oeuvre. The day closed with a concert: István Kassai played Mosonyi- and Liszt-works accompanied with his own comments, and then the Festetich string quartet played Mosonyi's *String Quartet in A minor*.

Another remarkable event was the *Mihály Mosonyi Piano Competition* on November 21st in Debrecen. The competition was organized and managed by the Zoltán Kodály Musical Secondary School (who also hosted the event), the Bánffy Parlour and the Eastern Hungary branch of the Liszt Ferenc Society. The competition was open to Hungarian pupils (both in Hungary and in the neighbouring countries) attending their secondary school studies, especially in musical secondary schools. The participants came from musical schools in Nyíregyháza, Debrecen, Ungvár (Uzhgorod in Ukraine), Vác and Budapest. The expected requirement of the participation was to play three piano works by Mosonyi: one composition each from the *Hungarian world of children – 12 genres for piano* series and the *Studies for piano for the training of performing Hungarian Music*, and finally a third Mosonyi composition free of choice.

Versenydíjas növendékek
Awarded pupils

The piano competition was concluded successfully, after 14 candidates presented their knowledge in two age groups (9th-10th grade and 11th-13th grade). The prizes were awarded to: Panna Varga from Debrecen in the first age group, and Regina Divald from Vác, Orsolya Hidi and Elisabet Bedő from Ungvár in the second age group.

At the end of the year, on December 11th, there was a concert in the Great Hall of the Music Academy featuring (among other works) Mosonyi's *Piano Concerto in E minor*, and then came a very special occasion in the Attila Kaszás chamber of the Palace of Arts on December 19th: the premiere of pianist and harpsichordist Szilvia Elek's play with the title *Letters to Pauline*. The play is an presentation of Mosonyi's extraordinary personality through an imaginary encounter between the aging Mosonyi and Clara Schumann.

There were worthy commemorations at his birthplace in Frauenkirchen in Burgenland as well: first of all a series of festivals from April to November with the title *1815-Michael Brand-Mihály Mosonyi Festival- Frauenkirchen - 2015*. There was also an exhibition arranged by the music historian Péter Scholcz at the Franciscan monastery about Mosonyi's life and oeuvre, concerts of his works in the framework of the summer castle concerts (e.g. with the participation of Hungarian musicians in September), then on September 5th a pilgrimage from Mosonmagyaróvár to the Basilica in Frauenkirchen and a concert in memory of Mosonyi, and finally, on September 6th, the inauguration of the new monument in front of his birthplace (Hauptstrasse 10th) with a memorial text in two languages.

It would be impossible to name all the musicians and ensembles who participated in the concerts and performances of the Mosonyi memorial year – so just a couple of names without attempting to be comprehensive: Klára Körmendi, István Kassai, Ilona Prunyi, Ildikó Sőrés, Szilvia Elek and many others, to whom we would like to express our thanks from here.

The abundant programme of the Mosonyi memorial year showed us what an outstanding and significant musician and pedagogue Mihály Mosonyi was in reality. We hope that his musical output, which has been revitalized owing to the memorial year, will not fall into oblivion again.

Emléknep Mosonyi Mihály tiszteletére - 2015. október 3-án
Az LFZE Liszt Ferenc Emlékmúzeum és Kutatóközpontjának rendezésében,
a Régi Zeneakadémia Liszt Ferenc Kamaratermében
1064 Budapest Vörösmarty utca 35.

11:00 - Matinékoncert
Mosonyi Mihály emléknaphoz kapcsolódó koncert
Mosonyi Mihály (M.Brand) műveiből:
Premier Trio Op. 1. - 1.tétel
Kuklis Gergely - hegedű
Elek Szilvia - zongora
Kántor Balázs - gordonka
Schillfieder (Lenau verseire)
Kun Ágnes Anna - ének
Elek Szilvia - zongora
Az égő szerelem hármás színe
Horváth Anikó, Elek Szilvia - zongora négykezes
Boldogság emléke
Szerelem, szerelem
Kun Ágnes Anna - ének
Elek Szilvia - zongora
Ünnepi zene
Horváth Anikó, Elek Szilvia - zongora négykezes

14:00-17:30 - Ülésnap Mosonyi Mihály születésének 200. évfordulójára
Elnök: Eckhardt Mária, a Liszt Ferenc Emlékmúzeum és Kutatóközpont alapító igazgatója
14:00-15:30
Bónis Ferenc: *Mosonyi és Liszt*
Békéssy Lili: *Emlékezés a magyar nagyságokra. Mosonyi zongoraművei a Liszt Hagyományban*
Domokos Zsuzsanna: *Liszt Esztergomi miséje Mosonyi interpretációjában*
Scholcz Péter: *Egy Mosonyi opera partitúrájának újjászületése és egy megkésett Michael Brand mű*
Kaczmarczyk Adrienne: *Liszt Szép Ilonka olvasata*
Watzka Ágnes: *Szép zene rossz librettóra - Mosonyi Mihály operái szünet (kb. 30 perc)*
16:00-17:30
Paternák Anna: *Mosonyi és sógora. Portrék és zsánerképek Weber Henrik életművéből*
Mona Dániel: *A zeneszerző kritikus - Mosonyi Mihály a Zenészet Lapokban megjelent zenekritikáiról*
Gulyásné Somogyi Klára: *"...szükséges a pest-budai zenedének a dolgok élére állni..."*
Mosonyi írásai a zenei műveltség érdekében
Juhász Veronika: *Hogyan támogatta a magyar zene ügyét Mosonyi a kortársakról szóló írásaival?*
Spischač Dávid: *Mosonyi és a nagybőgő*
Sziklavári Károly: *Az örök újító. Mosonyi Mihály emlékezete*

19:00 - Esti koncert Mosonyi Mihály emlékére
Kassai István (zongora) és a Fesztetics vonósnégyes hangversenyén
Liszt Ferenc: *Fantázia Mosonyi Szép Ilonka című operájából (Fantaisie sur l'opéra hongroise Szép Ilonka)*
Liszt Ferenc: *Mosonyi gyászmenete (Mosonyis Grabgeleit)*
Mosonyi Mihály: *Gyász hangok Széchenyi István halálára*
Mosonyi Mihály: *Újévi ajándék*
Liszt Ferenc: *Öt magyar népdal (Fünf Ungarische Volkslieder)*
Mosonyi Mihály: *a-moll vonósnégyes*
Szervezte: Domokos Zsuzsanna igazgató

 ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM
tel.: +36 (1) 322 9804
e-mail: info@lisztmuseum.hu
web: www.lisztmuseum.hu

Mosonyi-Emléknep / Mosonyi Memorial Day

Új emléktábla / New monument
Frauechkirchen

KÖSZÖNET / THANKS

Köszönet a pártoló tagoknak, akik 2015-ben a tagdíj minimum háromszorosával támogatták törekvéseinket.
Thanks to our supporting members who sponsored our efforts with at least threefold of the minimum membership fee in 2015.

Budapesti tagozat:

Popovics Ivánné, Király Csaba, Béky Zoltán, Eckhardt Mária, Falvai Sándor, dr. Fedineczné Vittay Katalin, Jandó Jenő, Ránki Dezső, Roska Tamásné Esztó Zsuzsa, Sulymosi Laura, Tóth Imre, Kiss Ferencné, dr. Bősze Zoltánné, Rozsnyay Kinga, Kolozs Vendel, Bolya Istvánné, Boros Attila, Hamburger Klára, Horváth Károlyné, dr. Huszka Jenő, Irinyi György, Kárász Gyuláné, Klinkóné Víg Emese, Mecseki Angéle, Meskó Bánk, Mozsár György, Nádai Péter, Ruppert István, Somfai Rózsa, Soós Erzsébet, Szvák Emma, Víg Józsefné, Vitkovits Gyöngyi

Pécsi tagozat: Hasznos Árpádné

Külföld / Abroad: dr. Klaus Leimenstoll, Joó Sándor

* * *

Liszt Ferenc Társaság / Hungarian Liszt Society

H-1064 Budapest, Vörösmarty u. 35. ▪ Phone/Fax: (36-1) 342 1573 ▪ Bank: 11706016-20441966

E-mail: lisztferenctarsasag@gmail.com ▪ Website: <http://www.liztsociety.hu>

Elnök/President: **Király Csaba** - a Bartók Emlékház igazgatója / Director of Béla Bartók's Memorial House

Tiszteletbeli elnök / President Emeritus: **Lantos István**

Társelnök / Co-President: **Eckhardt Mária** - a Liszt Ferenc Emlékmúzeum és Kutatóközpont ny. igazgatója

/ret. Director of Liszt Memorial Museum and Research Centre

Társelnök / Co-President: **Bánky József** - a Pécsi Tudományegyetem Zeneművészeti Karának ny. tanára

/ret. Prof. of University of Pécs Faculty of Music

Főtitkár / Secretary: **Rozsnyay Judit**

Tagozatvezetők / Board of Sections

Kelet-Magyarország - **Felvégi Béla** pianist, music teacher - 4177 Földes, Fő u. 7.

Pécs - **Pogány Ildikó** piano teacher, House of Arts and Literature - 7621 Pécs, Széchenyi tér 7-8.

Sopron - **Bencsik Erzsébet** piano teacher - 9400 Sopron Fűredi sétány 11.

Szeged - **Prof. Kerek Ferenc** pianist, music teacher, Music Faculty of Szeged University - 6725 Szeged, Tisza Lajos krt. 79-81.

Szekszárd - **Lestákné Valasek Szilvia** piano teacher, Franz Liszt Art School - 7100 Szekszárd, Széchenyi u. 38.

Szerkesztő/Editor: Király Csaba és Rozsnyay Judit ▪ Fordítás/Translation: Pál András
Lektorok/Revisers: Eckhardt Mária, Paul W. Merrick ▪ Nyomda/Printing: Spori Print Vincze Kft. Esztergom
Felelős kiadó/Responsible publisher: Király Csaba, Liszt Ferenc Társaság, Budapest